

Aanpak femicide

*Twaalf concrete actiepunten
om femicide terug te dringen*

Barbara Godwaldt, 5 april 2023

Met behulp van nabestaanden femicide-slachtoffers via FNG

Inhoud

1	Inleiding	2
1.1	Punten van Aanpak.....	2
1.2	Herken de Rode Vlaggen!	3
1.3	Bijdrage van Hanneke Bakker (Veilig Thuis).....	3
2	Uitleg en ervaring van de Punten van Aanpak	4
2.1	Gebruik de term femicide	4
2.2	Maak geld vrij voor aanpak femicide.....	5
2.3	Zorg voor een hulplijn huiselijk geweld	5
2.3.1	Wat zijn de voordelen?	5
2.3.2	Welke problemen lost de hulplijn op?	6
2.4	Zorg voor meer educatie	7
2.4.1	De juiste vragen.....	7
2.4.2	Educatie betrokken partijen/ instanties	8
2.4.3	Politie.....	8
2.4.4	Verslavingszorg.....	9
2.4.5	Maatschappelijk werkers en verzorgenden	9
2.4.6	Omgangshuizen	9
2.4.7	Financiële hulpverlening	9
2.4.8	Educatie van omstanders en slachtoffers	9
2.4.9	Educatie van jongeren.....	10
2.5	Stel op ieder politiebureau een agent aan voor huiselijk geweld	10
2.6	Waarborg de veiligheid van slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld.....	10
2.7	Laat daders van huiselijk geweld de BORG-training volgen.....	11
2.8	Maak van Huiselijk geweld een 'high impact crime'	12
2.9	Herbeoordeel de strafmaatregelen bij huiselijk geweld	12
2.10	Pas de voorwaarden aan van (verplichte) documenten	13
2.11	Optimaliseer de onderlinge informatie-uitwisseling van hulpinstanties.....	13
2.12	Zorg voor betere hulpverlening aan nabestaanden van femicide-slachtoffers.....	14
3	Persoonlijke eindconclusie	16
4	Bijlagen: broninformatie bij de discussie	17
4.1	Gezamenlijke oproep Vrouwenopvang, Veilig Thuis en Politie.....	17
4.2	Factsheet BORG.....	20
4.3	De effectiviteit van de BORG-training	23
4.4	Factsheet Intieme Terreur	34

1 Inleiding

Elk jaar worden tientallen vrouwen in Nederland vermoord door hun partner of ex-partner.

Om concrete actiepunten te verzamelen voor het terugdringen van het aantal slachtoffers van femicide, zijn op 25 maart 2023 nabestaanden van femicide-slachtoffers bijeengekomen op initiatief van Barbara Godwaldt (eveneens nabestaande femicide en redactielid Cocon, ledenblad van de FNG) en Jack Keijzer (voorzitter FNG, Federatie Nabestaanden Geweldslachtoffers). Ook Hanneke Bakker (bestuurslid Landelijk Netwerk Veilig Thuis en directeur-bestuurder Blijf Groep/Veilig Thuis Flevoland) en Pauline Aarten (senior beleidsmedewerker Fonds Slachtofferhulp) namen deel aan het gesprek.

Al snel werd het de aanwezigen duidelijk dat de daders zeer uiteenlopende profielen hebben. De conclusie was daarom dat er diverse ministeries zoals het ministerie Onderwijs, ministerie Volksgezondheid en het ministerie Justitie en Veiligheid, samen zullen moeten werken om dit probleem effectief aan te pakken. Gezamenlijk moeten deze ministeries alle partijen samen laten werken die voor de aanpak nodig zijn, zoals politie, Openbaar Ministerie (OM), Veilig Thuis, vrouwenopvangorganisaties, gezondheidszorg, verslavingszorg, huisartsen en andere artsen, media, maatschappelijke- en financiële hulpverlening alsmede opleidingsinstituten voor deze beroepen en ook het basis- en voortgezet onderwijs.

Al deze partijen zijn noodzakelijk omdat een groot deel van de slachtoffers (vrouwen) en van de femicide-daders GEEN contact heeft gehad met het OM, Veilig Thuis of de politie. Zo bleek op de bijeenkomst op 25 maart van de nabestaanden van femicide-slachtoffers.

Hieronder geven wij een aantal punten van aanpak. Als deze actiepunten niet ALLEMAAL uitgevoerd worden, zullen vrouwen en daders die geen contact hebben met het OM, Veilig Thuis of de politie, niet geholpen kunnen worden. Als alle partijen samenwerken, kunnen alle punten en zo ook alle vrouwen en daders meegenomen worden.

De twaalf aanpakpunten uit dit document, zijn niet bedoeld als eindstation. Hopelijk zijn er nog meer concrete actiepunten die femicide helpen terugdringen. De lezer wordt dan ook uitgenodigd om op basis van de eigen kennis en ervaring actiepunten toe te voegen – alles om femicide in Nederland terug te dringen.

1.1 Punten van Aanpak

- 2.1 Gebruik de term femicide
- 2.2 Maak geld vrij voor aanpak femicide
- 2.3 Zorg voor een hulplijn huiselijk geweld
- 2.4 Zorg voor meer educatie
- 2.5 Stel op ieder politiebureau een agent aan voor huiselijk geweld
- 2.6 Waarborg de veiligheid van slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld
- 2.7 Laat daders van huiselijk geweld de BORG-training volgen
- 2.8 Maak van Huiselijk geweld een 'high impact crime'
- 2.9 Herbeoordeel de strafmaatregelen bij huiselijk geweld

- 2.10 Pas de voorwaarden aan van (verplichte) documenten
- 2.11 Optimaliseer de onderlinge informatie-uitwisseling van hulpinstanties
- 2.12 Zorg voor betere hulpverlening aan nabestaanden van femicide-slachtoffers

1.2 Herken de Rode Vlaggen!

Slachtoffers van femicide hebben soms geen of nauwelijks lichamelijk geweld ervaren door de partner of ex-partner. Een deel van de daders van femicide zetten het lichamelijke en dodelijke geweld pas in als het einde van de relatie gerealiseerd is of in aantocht is. Om de slachtoffers en daders tijdig te herkennen is het gebruik van de **rode vlaggen sheet** (bijlage 4.4) aanbevolen. Hieruit komt naar voren dat een groot deel van de slachtoffers wel in aanraking is geweest met andere symptomen zoals: psychisch geweld, onderdrukking, financiële onderdrukking, stalken, gaslighting (dat is psychologische manipulatie) en drank- en drugsmisbruik. toepassing van de rode vlaggen sheet, kan een aantal van de slachtoffers van huiselijk geweld zonder dodelijke afloop benaderd worden, maar wordt juist een groot deel van de toekomstige femicide-slachtoffers en daders, evenals hun omgeving, niet bereikt.

In vakken als deze vindt u ervaringen van nabestaanden van femicide-slachtoffers.

Neem voor meer informatie contact op met Barbara Godwaldt:
info@fngnederland.nl

1.3 Bijdrage van Hanneke Bakker (Veilig Thuis)

Een van de deelnemers aan de bijeenkomst op 25 maart (2023) was Hanneke Bakker. Als bestuurslid Landelijk Netwerk Veilig Thuis en directeur-bestuurder Blijf Groep/Veilig Thuis Flevoland, had zij een belangrijke inbreng bij het verzamelen van ideeën om femicide terug te dringen. Graag voegt ze het volgende aan deze notitie toe:

“Geweld tegen vrouwen mag niet alleen een probleem van vrouwen en vrouwenorganisaties zijn. Hoewel de daders van femicide mannen zijn, zijn niet alle mannen daders.”

“Wij onderschrijven het initiatief dat de groep nabestaanden van femicide-slachtoffers heeft genomen om deze notitie met waardevolle aanbevelingen en adviezen aan te bieden aan de volksvertegenwoordigers. Alleen samen kunnen we verbeteringen aanbrengen om ervoor te zorgen dat het aantal slachtoffers significant afneemt. Nabestaanden leveren hierin een unieke en waardevolle bijdrage. Het Landelijk Netwerk Veilig Thuis en de Vrouwenopvangorganisaties hebben op 8 maart een oproep gedaan aan de ministeries om aan de slag te gaan met het doorvoeren van verbeteringen. In bijgaand persbericht (bijlage 4.1) treft u hiervan een opsomming aan” (Hanneke Bakker, 2023).

2 Uitleg en ervaring van de Punten van Aanpak

2.1 Gebruik de term femicide

Femicide = Moord op een vrouw/meisje met een gendergerelateerd motief. Hierin zijn diverse mogelijkheden inbegrepen. Eerwraak, partnerdoding en ex-partnerdoding, doding door een onbekende, doding door een bekende gerelateerd aan het vrouw zijn.

“Wij zijn onze dochter en ons ongebooren kleinkind verloren door femicide. Buiten het lichamelijke en seksuele geweld, is onze dochter op een wrede manier gemanipuleerd. Over haar eerste kind is ze op een manipulatieve manier haar ouderlijk gezag kwijtgeraakt. Door seksueel geweld is ze opnieuw zwanger geworden. Op het moment dat ze het ouderlijk gezag terug wilde winnen en zichzelf verder van de manipulatie van haar ex-partner wilde ontdoen, is ze vermoord. Door fouten van de politie op het plaats delict heeft de moord niet tot een veroordeling kunnen komen. Het gevolg is dat de dader niet uit de ouderlijke macht gezet is. Wij hebben als grootouders, alles geprobeerd om de voogdij over ons kleinkind te verkrijgen. In de rechtszaal zijn er voor ons zeer pijnlijke opmerkingen gemaakt, waarop we beiden ingestort zijn. Emotioneel en financieel zijn we volledig uitgekled, en door de beslissingen die de rechter gemaakt heeft waren we chantabel voor de dader.”

Nabestaanden merken op dat er in de berichtgeving naar de samenleving van politie, OM en rechtbanken, nog veel gebruik wordt gemaakt van de termen “relationeel conflict met dodelijke afloop”, “crime passionele”, “familiedrama” en “relationeel geweld”, zonder daarbij te noemen hoe de verhouding ligt. Zo wordt het voor het publiek niet duidelijk dat het gaat om gendergerelateerd geweld door mannen richting vrouwen en meisjes. De nabestaanden ervaren dat hun omgeving en de media, deze termen overnemen. Het gevolg is dat nabestaanden vanuit die omgeving en media, onjuiste informatie terugkrijgen. De zwaarte en de ernst van de situatie komen niet naar voren. Pas als iedereen consequent de term femicide gebruikt, wordt het voor de maatschappij zichtbaar hoe groot het probleem is. Door het probleem niet te erkennen en te herkennen, wordt de aanpak vertraagd.

Voorbeelden hiervan uit de sociale omgeving en (sociale) media:

- Opmerkingen als “waar twee kijken, hebben twee schuld”.
- Victim blaming door de sociale omgeving en (sociale) media: “misschien is het haar eigen schuld geweest”, “we weten ook niet wat zij gezegd of gedaan heeft”.
- Een officier van justitie heeft tegen een nabestaande gezegd dat we ook niet weten wat het slachtoffer gezegd heeft op de avond dat ze vermoord is. Hiermee wordt geïmpliceerd dat er dingen gezegd zouden kunnen zijn door het slachtoffer, waardoor de moord een logisch gevolg zou kunnen zijn.
- Een politiebericht dat er een doding in de relationele sfeer heeft plaatsgevonden, gevolgd door zelfdoding. Ingegeven deze vage berichtgeving vertelt de burgemeester op de uitvaart van het slachtoffer aan de media “dat er niet één maar twee slachtoffers bij dit drama betrokken zijn”. Zo wordt niet duidelijk dat er een slachtoffer en een dader is.

Afspraken maken hoe femicide naar buiten gebracht wordt door politie en OM is van belang voor het terugdringen van de aantallen door op het gebied van herkennen en erkennen stappen te kunnen maken.

2.2 Maak geld vrij voor aanpak femicide

Volgens onderzoek komt 50% van de samenleving een of meerdere malen in aanraking met huiselijk geweld. Dit grootschalige probleem op de begroting een vaste plek geven, zou een logisch gevolg kunnen en volgens nabestaanden moeten zijn.

2.3 Zorg voor een hulplijn huiselijk geweld

Naast 112 voor de politie, brandweer en ambulance, blijkt 113 voor mensen met suïcidale neigingen, een waardevolle toevoeging. Zelfmoord is ook een ernstig onderwerp, uit het hoge aantal bellers en hun ervaringen blijkt dat de lijn met de vrijwilligers onder begeleiding van de nodige opleiding en gediplomeerde leiding, goed in staat is om op een positieve manier van dienst te zijn.

Het hoge aantal mensen dat met huiselijk geweld en huiselijke intimidatie in aanraking komt, maakt duidelijk dat er ook behoefte is aan een hulplijn speciaal voor betrokkenen bij huiselijke intimidatie. De nabestaanden van slachtoffers van femicide, geven aan dat zij verwachten dat de slachtoffers contact met een dergelijke lijn gezocht zouden hebben. Bijvoorbeeld om inzicht te krijgen in de eigen situatie qua ernst, maar ook om hulp te vragen om op een veilige manier uit de situatie te komen.

Daarbij is het goed om te benadrukken dat deze lijn gebeld moet kunnen worden voor een breed aantal vormen van huiselijke intimidatie, juist om ook ondersteuning te kunnen bieden in het geval er sprake is van de rode vlaggen waarbij het niet direct tot daadwerkelijk fysiek geweld is gekomen. Daar waar fysiek geweld bij femicide soms pas in de laatste fase om de plaatsvindt, is het belangrijk dat vrouwen ook bij de eerdergenoemde rode vlaggen (zie ook 4.4) al een hulplijn kunnen bellen zodat hulpverlening op tijd ingeschakeld kan worden.

“We hebben veel verdriet om het verlies van ons kind en kleinkind en het gemis van ons andere kleinkind. We hopen dat de regelgeving rondom ouderlijk gezag met betrekking tot femicide aangepast wordt. Verder had meer scholing bij politie en het waarborgen van de veiligheid van onze dochter, ons allen het grootst mogelijke leed kunnen besparen.”

2.3.1 Wat zijn de voordelen?

- De betreffende vrouwen, mannen en omstanders die eerst een luisterend oor nodig hebben om zelf de ernst van de problematiek in te kunnen schatten, hebben daartoe een mogelijkheid.
- Algemeen en bekend inbelpunt voor het signaleren en het zoeken naar hulp in de situatie.
- Door de mogelijkheid van anonimiteit toch toegankelijk, ook als mensen angst of schaamte ervaren.
- Geen ontmoediging van het zoeken naar de eerste vorm van hulp door beperkingen voortkomend uit wachtlijsten, overdrachtsproblematiek onder instanties en geen of beperkt bewijs.

- Geen angst voor verlies eigen veiligheid.

2.3.2 Welke problemen lost de hulplijn op?

Hulpzoekers voor huiselijk geweld die nu op de site van de politie zoeken worden doorverwezen naar een wijkagent. Buiten dat deze agent een publieke functie heeft in de wijk, is hij ook onvoldoende speciaal geschoold om de hulpvragers van de goede informatie te voorzien. De hulpvrager kan aanlopen tegen diverse problemen:

- Schaamte, doordat de agent veel in de wijk zichtbaar is, is het moeilijk voor de hulpvrager om inzicht te geven in de thuissituatie. Veelal is de agent actief in de wijk van zowel slachtoffer, dader als omstander.
- Als er toch een hulpvraag komt, gaat een politieagent vanuit het eigen vakgebied te werk. Er is een grote kans dat de agent vraagt om bewijslast of het officieel doen van een aangifte of melding. Bewijslast is vaak in het eerste contact nog niet voldoende aanwezig, of wordt als onvoldoende beschouwd. Aangifte doen is niet altijd mogelijk omdat de bewijslast er niet is. Als er een melding gedaan wordt, en er vervolgens geen actie op volgt, verliest het potentiële slachtoffer zijn/haar vertrouwen. Het maakt daarbij niet uit of de hulp niet geboden wordt als gevolg van de beperkte mogelijkheden van de politie. De behoefte komt voort uit angst en zonder de respons verdwijnt het vertrouwen. Het potentiële slachtoffer kan dan pas weer in beeld komen bij een volgend incident waar de politie bij betrokken wordt.
- Agenten hebben te weinig kennis om de rode vlaggen te signaleren. Niet strafbare feiten, maar wel rode vlaggen worden onvoldoende gesignaleerd en meegenomen in hun besluit om door te verwijzen naar hulpaanbod.
- Geen melding durven maken bij Veilig Thuis. Slachtoffers durven of willen in de eerste fase niet altijd hulp te vragen bij Veilig Thuis i.v.m.
- Angst voor doorverwijzing naar de Raad voor de Kinderbescherming.
- De situatie zelf nog niet ernstig genoeg vinden, door eventueel eigen gebrek aan kennis, om Veilig Thuis in te schakelen.
- Bang zijn voor omstanders, angst dat Veilig Thuis de naam van melder doorgeeft aan de dader, al dan niet reëel.
- Eerdere slechte ervaringen met hulpverlening.

“Mijn dochter is op gruwelijke wijze vermoord door haar man. Hij heeft haar daarvoor bedreigd en zwaar mishandeld. Ook in een eerdere relatie heeft hij een vrouw zwaar mishandeld. Dit was bekend bij de rechter. Er is politie geweest en die heeft dit ook geconstateerd. Door het Pieter Baan Centrum wordt aangegeven dat hij geen stoornis heeft maar wel verstandelijk beperkt is. Op alle vlakken heeft de dader in zijn leven verder normaal gefunctioneerd, met de uitzondering dat het hem nooit gelukt is om een geweldloze relatie op te bouwen. Er is hem doodslag zonder voorbedachte rade opgelegd. Hij heeft verlof gehad, is vervroegd vrijgelaten zonder mij daar correct van op de hoogte te stellen. Dit heeft mijn vertrouwen in de rechtstaat zwaar beschadigd, naast het verdriet wat ik heb door het verlies van mijn dochter aan moord.”

2.4 Zorg voor meer educatie

De laatste jaren is er veel kennis verzameld over huiselijk geweld. Daar moet het niet bij blijven. Deze kennis moet worden opgenomen in de opleiding van politieagenten, artsen, maatschappelijk werk, thuiszorg, leraren, financiële zorg, reclassering, personeel van omgangshuizen, OM, Veilig Thuis en alle andere professionals die in aanraking komen met de onderhavige problematiek. Ook dient deze kennis te worden overgedragen via bijscholing zodat nieuwe kennis en inzichten continu overgedragen wordt aan alle partijen die te maken kunnen krijgen met huiselijk geweld en het gevaar van femicide.

“Het is enorm belangrijk dat de veiligheid van slachtoffers van huiselijke intimidatie vanaf het moment dat zij hulp inschakelen volledig gewaarborgd wordt totdat zij in een veilige woonomgeving zijn gebracht. Naar mijn idee heeft mijn moeder ontzettend in een tweestrijd gezeten. Ze had ergens wel door dat de situatie niet langer houdbaar was en overwoog om te verhuizen maar toen zij dit kenbaar maakte, liepen de huiselijke spanningen flink op. Het is daarom essentieel dat slachtoffers het idee hebben dat zij vanaf het moment dat zij aangifte doen of willen gaan verhuizen naar een veiligere omgeving, hun eigen veiligheid en dat van hun gezin actief gewaarborgd wordt. Als zij nog weken thuis moeten wachten, zonder adequate begeleiding en beveiliging, zullen de spanningen en dus ook de risico's oplopen met een fatale afloop tot gevolg. Daarnaast is denkbaar dat slachtoffers er hierdoor in eerste instantie van weerhouden worden om de stap naar hulpverlening te zetten.”

2.4.1 De juiste vragen

Een belangrijk onderdeel van de educatie, afhankelijk van de specifieke groep, zijn de rode vlaggen (zie 1.2). Het is heel belangrijk dat iedereen die kan herkennen. Daarbij helpt het als men de juiste vragen heeft geleerd.

Voorbeeldvragen die men kan stellen aan mogelijke (toekomstige) slachtoffers zijn:

- Is er veel stress in huis?
- Is uw sociale kring verkleind?
- Heeft u normale toegang tot uw telefoon?
- Is er weleens geweld tegen u gebruikt? Niet alleen zwaar geweld, maar ook een lichte vorm ervan?
- Is de veiligheid van huisdieren/kinderen in gevaar?
- Is er sprake van misbruik of verslaving aan middelen als drugs en drank, of een andere verslaving zoals gokverslaving?
- Bent u bang voor herhaling?
- Zijn er wapens in huis?

Met de antwoorden op dergelijke vragen kan vastgesteld worden hoe onheilspellend de situatie is.

2.4.2 Educatie betrokken partijen/ instanties

Op de bijeenkomst van de nabestaanden zeiden alle deelnemers dat ze zowel voor als na de dood van het femicide-slachtoffer, tegen onkunde van hulpverleners aan zijn gelopen. Zij bedoelen dit niet als klacht, om hen terecht te wijzen, maar om aan te geven dat de hulpverlener hen waarschijnlijk wel had geholpen als die de situatie van het slachtoffer beter had begrepen. De hulpverlener heeft vaak geen wetenschap van de rode vlaggen en wimpelt daardoor de nodige zorg en hulp af waar in sommige situaties om gevraagd wordt en soms ook direct noodzakelijk is. Deze hulp zou wel mogelijk zijn geweest in een goed functionerende aanpak van femicide, met de daarbij behorende kennis bij de externe betrokken partijen.

“Mijn moeder gaf ontzettend veel om mensen, studeerde psychologie en was adjunct-directeur van een basisschool. Ze werd verbaal mishandeld door mijn stiefvader, haar partner. En hoewel ze niet wist van de rode vlaggen, begreep ze toch dat ze van hem moest scheiden. Juist die stap was de gevaarlijkste. Die nacht heeft ze de deur letterlijk niet meer gehaald.

Ik woonde bij mijn moeder en nadat ze was vermoord had ik geen huis meer. Ik kon niet meer bij mijn persoonlijke bezittingen en had niet het geld om het op te lossen. Niet alleen kreeg ik geen praktische hulp, er was ook een wachtlijst voor psychische hulp. Na anderhalf jaar kwam ik terecht bij de crisisdienst. De afhandeling van de nalatenschap gaf ook veel stress omdat de wetgeving geen rekening houdt met moord, met onrecht tot gevolg.”

2.4.3 Politie

Politie komt in actie bij een melding van huiselijk geweld en schat de situatie vervolgens niet in als direct gevaarlijk, waardoor er geen verwijzing naar Veilig Thuis wordt gegeven met een hoge prioriteit, terwijl volgens de rode vlaggen er wel duidelijke indicaties zijn tot direct gevaar. Dit gebeurt regelmatig. Het is daarom aan te raden om agenten meteen bij de melding de juiste vragen (zie de voorbeelden bij 2.4.1) te laten stellen en deze niet meer te vervangen voor een sussend gesprek waarmee verkeerde signalen naar slachtoffers en daders gezonden worden.

De combinaties en samenstelling van de vragen zijn vooral van belang bij voorkoming femicide omdat de mogelijkheid van femicide zonder deze vragen slecht zichtbaar is. In gevallen van femicide is er regelmatig geen zwaar lichamelijk geweld, maar wel emotioneel geweld zoals gaslighting (psychologische manipulatie), afbreken sociale kring, verhoogde relationele stress, controle van telefoons door partners, en bedreiging van het slachtoffer zelf, kinderen en/of huisdieren.

Politieagenten nemen regelmatig onbewezen bedreigingen niet mee bij de inschatting van het gevaar. Als zij goed op de hoogte zouden zijn van de rode vlaggen is het vanzelfsprekender om toch verdere hulp in te roepen. Het is volgens de nabestaanden ook van belang dat een politieagent gespecialiseerd in huiselijk geweld (zie 2.5), na het incident een contactmoment heeft waarin aan de dader en het slachtoffer apart mogelijkheden tot hulp aangeboden worden. Voor de dader zou dat bijvoorbeeld bij een niet strafbaar maar wel gevaarlijk feit, het volgen van een BORG-training kunnen zijn (zie 2.7).

2.4.4 Verslavingszorg

Hulpverleners in de verslavingszorg hebben moeite om in te schatten in hoeverre de verslaafde een gevaar voor de huiselijke kring vormt. Dit belemmert de doorverwijzing en daarmee hulp voor potentiële slachtoffers en dader.

2.4.5 Maatschappelijk werkers en verzorgenden

Maatschappelijk werkers en verzorgenden die in de thuissituatie komen, hebben onvoldoende kennis van de rode vlaggen, en onvoldoende kennis om andere nodige hulp in te schakelen.

2.4.6 Omgangshuizen

Omgangshuizen, hebben niet genoeg kennis van daderprofielen. Zij gaan volgens nabestaanden te makkelijk mee in de beeldvorming die geschetst wordt door de dader. Dat brengt (ex)partners en kinderen in ongewenste en soms zelfs gevaarlijke situaties.

“De hulpverlening voor nabestaanden van femicide-slachtoffers, moet verbeterd worden. Ik heb zeer positieve ervaringen gehad rondom de ondersteuning van Slachtofferhulp en ik ben gelukkig ook adequaat geholpen met psychologische hulp. Echter heb ik ervaren dat het institutionele opvangnetwerk voor kinderen die in één klap hun ouders verliezen zeer gefragmenteerd is met soms overlappende of onduidelijk afbakening van verantwoordelijkheden en bevoegdheden, waardoor organisaties naar elkaar gaan wijzen. Ik zou het als kind fijn hebben gevonden als er één centraal aanspreekpunt was geweest waar ik gewoon mijn zorgen had kunnen bespreken en dat deze organisatie voor mij nieuwe lijntjes kon uitzetten. Laten we kinderen vooral niet met onnodige extra zorgen opzadelen en nog even kind laten zijn na zo’n levensklap.”

2.4.7 Financiële hulpverlening

Financiële hulpverlening zal zich bewuster moeten zijn dat financiële problemen niet alleen een grote weerslag kunnen hebben op de thuissituatie, maar ook de oorzaak kunnen zijn van huiselijk geweld.

2.4.8 Educatie van omstanders en slachtoffers

Slachtoffers en omstanders hebben vaak niet goed in de gaten hoe gevaarlijk de huiselijke situatie is. Slachtoffers staan vaak in de overlevingsstand, waardoor hun inzicht beperkt is. De geestelijke toestand verkeert onder hoge druk.

Ook is de toegang tot informatie beperkt. Soms wordt de toegang beperkt door dader. Maar ook de informatie op websites van instanties is niet duidelijk en informatief genoeg. Daarom zou bijvoorbeeld bij de huisartsen en apotheken, overal een folder kunnen liggen met het onderwerp huiselijk geweld. Deze folders zijn al verkrijgbaar over onderwerpen als reuma, maagklachten, kanker, zwangerschap en dergelijke. Hier hoort een folder huiselijk geweld met daarin de rode vlaggen en de mogelijkheden voor hulp. Deze folder zal de aankomende jaren aangepast moeten blijven worden, om de folder ‘up to date’ te houden met de verwachte verbeteringen in de aanpak van huiselijk geweld en femicide.

2.4.9 Educatie van jongeren

Volgens onderzoek van Atria en Blijf Groep¹ zijn jongeren gemiddeld minder stringent in hun afkeuring van partnergeweld dan ouderen. Ze geven minder vaak aan dat zij partnergeweld onacceptabel vinden, ongeacht de omstandigheden. 5% van de jongeren vindt verkrachting van een vrouwelijke partner aanvaardbaar.

Zij geven hiermee ook aan dat het probleem van gendergerelateerd geweld, zonder educatie niet alleen een probleem is wat nu en in het verleden speelt, maar ook een probleem is voor de toekomst. Educatie op lagere en middelbare scholen is nodig om dit percentage te laten dalen.

“Waar in het begin van het prille huwelijk van mijn zus regelmatig sprake was van kleineren, denigrerende opmerkingen, schoof dit steeds meer op naar meer dreigende taal, psychisch geweld, fysiek geweld, naar in de laatste fase isoleren en controleren; blijkt achteraf.”

2.5 Stel op ieder politiebureau een agent aan voor huiselijk geweld

In Spanje is deze maatregel reeds ingevoerd. Als er op ieder bureau een agent huiselijk geweld aangesteld wordt, kunnen problemen eerder worden gesignaleerd dan wanneer er gewacht wordt tot alle agenten genoeg zijn bijgeschoold op het gebied van huiselijk geweld. Daarnaast zal de hulp van de politie adequater zijn doordat er op ieder bureau een agent is die door zijn kennis de situaties waarbij geen zwaar lichamelijk geweld is, toch beter kan inschatten op risicofactoren. Voor slachtoffers is een gespecialiseerde agent, die niet dagelijks door de wijk loopt, ook makkelijker te benaderen; de veelvoorkomende eigenschappen van slachtoffers zoals schaamte en angst worden zo omzeild.

Aangezien de helft van de Nederlanders iemand kent die te maken heeft (gehad) met partnergeweld (zo blijkt uit het onderzoek Welk geweld telt?), zal de specialisatie van toegevoegd belang zijn.

Een agent met deze specialisatie kan ook andere agenten helpen met vragen over risicofactoren en zal gelegenheid hebben om met andere betrokken instanties contact te houden over veranderingen in de casus van de cliënt of veranderingen bij de betrokken organisaties.

2.6 Waarborg de veiligheid van slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld

De nabestaanden van femicide-slachtoffers geven met hun verhalen aan dat het slachtoffer soms te bang is om in de huidige structuur van hulpverlening hulp te zoeken. Slachtoffers zijn vaak bang dat wanneer zij aangifte doen of hulp zoeken, het traject tot aan het kunnen wegvlugten uit de situatie, te lang duurt. Het nieuwe project dat in Rotterdam is opgezet, *Filomena*², biedt uitkomst om deze angst weg te nemen.

¹ Welk geweld telt? Opvattingen van Nederlanders over partnergeweld (<https://www.blijfgroep.nl/wp-content/uploads/2020/07/Samenvatting-WelkGeweldTelt-DEF.pdf>)

² <https://centrumhuiselijkgeweldkinder mishandelingrotterdamrijnmond.nl/>

Landelijke uitrol van projecten als Filomena, vergroot de kans van angstige slachtoffers om aan de situatie te ontsnappen.

2.7 Laat daders van huiselijk geweld de BORG-training volgen

BORG staat voor Beëindiging Onderling Relationeel Geweld en is een gedragstraining voor daders van huiselijk geweld. Deze training heeft volgens nabestaanden van femicide een grote toegevoegde waarde als die uitgevoerd zou worden zoals bedoeld is. Uit het rapport 'De effectiviteit van de BORG-training' (zie 4.3) komt naar voren dat de deelnemer-groep niet overeenkomt met de doelgroep waar het traject voor bedoeld is. Ook is de training niet in alle regio's hetzelfde. Daarnaast vragen de opstellers van het rapport zich af of degene die de training leidt wel altijd geschikt en gekwalificeerd is. Deze tekortkomingen in de uitvoering gaan ten koste van de kans van slagen van dit met zorg ontwikkeld traject.

Nabestaanden van femicide geven aan dat zij geloven in het traject als het uitgevoerd wordt zoals bedoeld is.

Daarbij, blijkt uit ervaringen van de nabestaanden, dat daders vaak zeer gemotiveerd zijn om aan hun gedrag te werken voordat de fase van zwaar lichamelijk geweld aan de orde is. Zij hebben zelf ook in de gaten dat ze hun gedrag aan zullen moeten passen als ze de relatie willen redden en escalatie willen voorkomen.

Nabestaanden van femicide-slachtoffers vertellen vaak dat de latere dader en slachtoffer eerst nog een relatietherapie hebben gevolgd. Een relatietherapie is echter een te licht middel om zoiets ernstigs als psychische manipulatie en geweld aan te pakken. Ook vertellen nabestaanden dat betrokkenen destijds wel naar een geschikte therapie hebben gezocht, maar die niet konden vinden. Daardoor vond verdere escalatie plaats, uitmondend in femicide.

"Onze dochter is vermoord door haar ex-man. De dader kon door een fout van de politie op plaats delict, uiteindelijk niet veroordeeld worden. Hij heeft de voogdij over ons kleinkind van rechtswege mogen houden. Het aanvechten daarvan heeft ons in een verschrikkelijke situatie gebracht. We zijn een groot bedrag verloren, zijn gechanteerd door de dader en hebben ons kleinkind niet meer gezien."

De oplossing begint bij bewustwording gevolgd door het wijzen van de juiste weg. Bewustwording door folders en online video's aan te bieden. De juiste weg door aan te dringen op het volgen van de BORG-training. Ook als het nog niet zo ernstig lijkt allemaal, bijvoorbeeld bij een melding van huiselijk geweld aan de politie, waarbij geen strafbaar feit is gepleegd maar wel rode vlaggen zijn.

Bij de BORG-training is het van belang dat de vrijwillige en verplichte deelnemers, apart het traject volgen, aldus nabestaanden. Daders van licht huiselijk geweld, identificeren zich niet graag met daders van zwaardere delicten.

Verder bepleit het rapport 'De effectiviteit van de BORG-training' een verbetering in de contactmomenten van de dader en het slachtoffer door middel van de training. Dit is wel enkel een goed idee als het slachtoffer een onafhankelijke hulplijn heeft buiten het traject om, dit in

verband met veiligheid en gevoel van veiligheid van het slachtoffer waar de reclassering misschien geen goed zicht op kan hebben.

2.8 Maak van Huiselijk geweld een ‘high impact crime’

Zie bijlage 4.1: In Nederland spreken we vaak over geweld in de relationele sfeer of een familiedrama als het gaat over femicide. Deze termen zijn veel te verhullend en geven niet aan wat er daadwerkelijk aan de hand is: femicide. Een *high impact crime*, dat ook als zodanig behandeld moet worden.

2.9 Herbeoordeel de strafmaatregelen bij huiselijk geweld

De nabestaanden van femicide zijn ontevreden over de hoogte van de straffen en de wijze waarop de straffen uitgevoerd worden. Zij vinden dat de strafmaatregelen bij huiselijk geweld met dodelijke en niet dodelijke afloop steeds beoordeeld moeten worden op veiligheid, effectiviteit en maatschappelijk belang.

Regelmatig wordt het ouderlijk gezag, over de kinderen die het slachtoffer en de dader samen hebben, toegewezen aan de dader of familie van de dader. Volgens de ouders en de overige familie van het slachtoffer zoals broers en zussen is dit een extra traumatische ervaring voor hen en de kinderen van het slachtoffer. Veelal worden de kinderen zelfs weggehouden bij de familie van het slachtoffer. De kinderen groeien dan op in een extreem ongezonde situatie en krijgen een vertekend beeld van wat hen overkomen is, waar ze ook op latere leeftijd nog last van hebben. De overige familie komt in een traumatische situatie terecht, waarin ze de betrokken kinderen niet of nauwelijks zien en veel geld spenderen aan rechtszaken om de situatie die is gecreëerd door de Raad van Kinderbescherming en het OM weer op te lossen.

Daders van femicide dienen automatisch het recht op ouderlijk gezag te verliezen, met maar één uitzondering namelijk wanneer de dader het uit zelfverdediging gedaan heeft

- Bij een straat- of gebiedsgebod van daders van huiselijk geweld ook werken aan het zelfinzicht van de dader, door bijvoorbeeld verplichte deelname aan de BORG-training.
- Het stalken en bedreiging door de dader een hogere gradatie geven zodat de veiligheid van het slachtoffer gewaarborgd kan worden door middel van een enkelband op dezelfde manier als in Spanje gedaan wordt. De slachtoffers zijn vaak bang voor de dader en de kans op recidive. Het gevolg is dat slachtoffers vaak met een onbedoelde vrijheidsbeperking leven, omdat de dader makkelijk toegang tot hen blijft hebben.

“Mijn zus speelde met de gedachte om van haar partner te scheiden. Ze twijfelde aan zichzelf. Was zichzelf totaal kwijtgeraakt in haar huwelijk. Ze wist niet meer wie ze was en wat ze nog wilde. Ze wilde nog maar 1 ding... ‘vrij zijn’. Dit niet meer. Op het moment dat mijn zus heeft aangegeven te willen scheiden heeft haar partner haar om het leven gebracht. Achteraf gezien een cruciaal moment waarbij het voor vrouwen in dergelijke situaties dus levensbedreigend kan zijn om een scheiding aan te kondigen.”

2.10 Pas de voorwaarden aan van (verplichte) documenten

In een partnerrelatie kunnen allerlei documenten een meer of minder belangrijke rol spelen. Bij femicide worden sommige van die documenten ineens heel belangrijk en kunnen de voorwaarden die erin staan, voor onverwachte problemen zorgen en regelrechte, onrechtvaardige misstanden.

Zo is het een groot probleem dat verzekeringmaatschappijen die levensverzekeringen verstrekken, de polis altijd uit blijven betalen aan de dader als deze de begunstigde van de polis is. Dit brengt met zich mee dat de familie van de dader (begunstigde) de polis krijgt uitgekeerd als die komt te overlijden (suïcide) en de nabestaanden van het slachtoffer niets ontvangen. Ook gebeurt het dat daders aanspraak maken op de polis omdat levensverzekeringen niet onder de erfenis vallen. Bij de erfenis kan soms de dader erfrecht ontzegt worden door toepassing van ontzegging recht van erven, maar dit is nog niet in alle gevallen waterdicht.

“Mijn zus is slachtoffer van partnergeweld. Dat is zeker geen familie-drama. De jarenlange dreigementen, vernederingen, aantrekken en afstoten. Beloften, onderdrukking, heersen en verdelen zijn haar uiteindelijk fataal geworden. Mijn zwager beloofde regelmatig beterschap. Echter kwam hij in een steeds gewelddadiger dynamiek terecht. De laatste maanden was er sprake van totale isolatie. Mijn zus werd gecontroleerd op haar werk. Werd steeds meer geïsoleerd op verschillende gebieden. Uitgaan, verjaardagen, de meeste feestjes zegde ze af. Ze had geen vrij toegang meer tot haar telefoon en bezoek werd haar veelal geweigerd of gecontroleerd.”

Meermaals is bij femicide de levensverzekering aan de dader uitgekeerd. In zo'n geval is het eens gebeurd dat de familie van het slachtoffer vervolgens de hypotheek moest betalen om aanspraak te kunnen maken op de persoonlijke eigendommen van het slachtoffer.

Ook is het voorgekomen dat de kinderen uit een eerdere relatie van de dader, tweederde van de levensverzekering van het slachtoffer ontvingen. De levensverzekering van de dader werd niet uitbetaald vanwege diens suïcide. De overige bezittingen van het slachtoffer, zijn via de erfenis ook voor tweederde naar de kinderen van de dader gegaan.

Dit kwam doordat de wet bepaalt dat bij overlijden, de verdeling alleen kan plaatsvinden alsof de echtscheiding al heeft plaatsgevonden indien er een schriftelijke bevestiging naar een advocaat is verzonden. Het slachtoffer heeft de dader wel schriftelijk laten weten dat ze wilde scheiden, maar is direct daarop vermoord. Daardoor heeft ze niet de mogelijkheid gehad (door toedoen van haar moordenaar) om dit ook schriftelijk aan een advocaat te laten weten. De uitkomst was daardoor dat de kinderen uit een eerdere relatie van de dader, tweederde van de erfenis van het slachtoffer (die niet hun moeder was) hebben gekregen.

2.11 Optimaliseer de onderlinge informatie-uitwisseling van hulpinstanties

Nabestaanden geven aan dat slachtoffers die hulp hebben gezocht tegen een muur van regels aan zijn gelopen. Privacywetgeving bijvoorbeeld die voorkomt dat de alarmbel kan worden geluid. Of dat instanties niet of nauwelijks (kunnen) samenwerken omdat ze

informatie over hun cliënt (de potentiële dader) niet delen. Daarom dient de onderlinge informatie-uitwisseling van hulpinstanties over hun cliënten geoptimaliseerd te worden waar dat in het belang is van slachtoffers huiselijk geweld. Meer informatie-uitwisseling als dat geweld, tot femicide aan toe, kan voorkomen.

Ook geven de wachtlijsten bij hulpinstantie zoals het GGZ grote complicaties. Slachtoffers hebben door hun vaak inmiddels lage zelfvertrouwen, laag vertrouwen in anderen, weinig contacten en slechte toegang tot financiën, snel adequate hulp nodig. Als hulpverlenende instanties dan niet samenwerken en informatie niet delen, raakt men de hulpvrager weer kwijt.

2.12 Zorg voor betere hulpverlening aan nabestaanden van femicide-slachtoffers

Nabestaanden van femicide ondervinden grote problemen, met name op juridisch en psychisch vlak.

Vooral thuiswonende jongvolwassenen worden zwaar getroffen en krijgen na de moord op een ouder geen hulp aangeboden door instanties. Ze komen niet in beeld bij Veilig Thuis of de kinderbescherming. Hierdoor komen deze kinderen op straat te staan zonder financiën, verzorgenden of verblijfplaats. De gemeente kan soms geen verblijfplaats voor ze regelen omdat ze geen inkomen hebben zoals een salaris of een uitkering. Met een studiefinanciering is het niet mogelijk voor ze om in aanmerking te komen voor een zelfstandige verblijfplaats. Ze zijn op dit moment afhankelijk van omstanders die niet altijd de goede expertise hebben voor de opvang van deze jongeren en de financiën of ruimte hebben om ze goed en adequaat op te vangen.

De psychische zorg voor deze kinderen en de overige nabestaanden laat zeer te wensen over. De nabestaanden wordt op volgorde van aanmelding hulp geboden. Crisisopvang is daar de enige uitzondering op, maar ondanks de goedbedoelde en vaak ook hoge inzet van de crisisopvang, is dit niet de plek waar ze de gepaste psychische zorg kunnen ontvangen. Hiervoor zijn gespecialiseerde centra nodig zoals ARQ Centrum'45, voor traumatische rouwverwerking. Het vinden van deze gespecialiseerde centra, moeten de nabestaanden zelf doen. Het is een complexe opgave voor nabestaanden om op eigen initiatief, hulp te zoeken, terwijl zij niet eens weten of die hulp ook bestaat. Huisartsen zijn meestal niet bekend met deze gespecialiseerde geestelijke gezondheidszorg, en zullen daarom ook geen doorverwijzingen realiseren.

Deze lange zoektocht naar goede zorg geeft nabestaanden veel ruimte om met hun traumatische rouw verder in de problemen te komen. Veel nabestaanden verliezen naast het slachtoffer ook

Onze dochter wilde de relatie beëindigen maar had dat nog niet gedaan omdat ze 'het goede moment' nog zocht. Haar partner voelde dat kennelijk aan en heeft haar op gruwelijke wijze vermoord. Hij was toen onder invloed van verdovende middelen. Daarna probeerde hij nog zelfmoord te plegen, maar dat lukte niet. Toen hij in voorarrest zat, lukte het wel.

De instelling waar hij gedetineerd was, hield geen rekening met zelfmoord terwijl hij al een poging had gedaan. Het doet ons ontzettend verdriet dat door zijn zelfmoord, ons de kans op een eerlijke berechting is ontnomen. Daarnaast werd daardoor het politieonderzoek niet voortgezet, zodat we altijd met onbeantwoorde vragen zullen blijven zitten. Ons leven is geruïneerd."

sociale contacten, werk, financiën, en kunnen hun vaste lasten niet meer opbrengen met als gevolg dat zij hun woning moeten verlaten. De gevolgschade wordt hiermee onnodig vergroot. Hulp aan nabestaanden zal daarom verder uitgebreid moeten worden.

De Nabestaanden raken met regelmaat verwickeld in rechtszaken over erfenissen van de slachtoffers met de dader of zijn familie, of in verband met voogdijzaken doordat de kinderen toegewezen worden aan de dader van de femicide-slachtoffers of zijn familie. Nabestaanden belanden hierdoor onverwacht en buiten hun toedoen, in situaties met grote financiële verliezen. En dat alleen om de slechte regelgeving rondom femicide op te lossen. Vaak halen zij het niet om door te gaan tot het onrecht binnen de regelgeving is opgelost, omdat zij daarvoor al geen financiële middelen meer hebben.

“Mijn dochter heeft jarenlang een relatie met een zeer gewelddadige man gehad. Ze was het zat en wilde hem verlaten. Hij heeft haar meermalen belaagd met wapens waarbij ze ernstig letsel heeft opgelopen. Hierbij is politie betrokken geweest, maar haar is niet genoeg bescherming geboden om haar het vertrouwen op een veilig vertrek te kunnen bieden. In een eerdere relatie heeft de man ook veel ernstig geweld gebruikt. Hier is ook politie bij betrokken geweest. Uiteindelijk heeft hij mijn dochter op gruwelijke wijze om het leven gebracht.

Ondanks zijn herhalingen van zware mishandelingen bij verschillende vrouwen, en het vooraf aankondigen van de moord is hij veroordeeld voor doodslag zonder voorbedachte rade en niet voor moord. De motivatie van deze uitspraak was voor de rechter onder andere ontstaan uit het feit dat het Pieter Baan Centrum heeft verklaard dat hij een kinderlijk IQ heeft, maar geen stoornissen.

De dader heeft echter altijd op normaal niveau in de maatschappij verkeerd, met als enige uitzondering, de zware mishandelingen van diverse partners met voor mijn dochter zelfs de dood tot gevolg. Ik ben ontsteld dat de rechter het vooraf plannen van de moord als onbewezen heeft gezien terwijl er duidelijke aanwijzingen/bewijzen waren dat hij dit wel vooraf gepland heeft. Mij is beloofd dat ik op de hoogte word gehouden van het verloop van de straf, hier is weinig tot geen gevolg aan gegeven. Er is briefwisseling geweest zonder datums over verlof en vroegtijdige vrijlating. Ik heb zijn vrijlating ter ore gekregen van omstanders, niet van de reclassering. Ik heb me onveilig gevoeld door deze misstanden naast het verdriet wat ik al mee zal moeten dragen. De uitspraak van de rechter, de omgang met de strafmaatregelen en het niet waarborgen van mijn veiligheid, nadat het waarborgen van de veiligheid van mijn dochter ook niet gelukt is, heeft mij veel verdriet en stress bezorgd bovenop het gewelddadige verlies van mijn dochter.”

3 Persoonlijke eindconclusie

Mijn Zus Gea Godwaldt is 15 mei 2020 vermoord door haar partner op het moment dat zij aangaf te willen scheiden. In de periode voor de moord heeft mijn zus geleden onder psychisch geweld en niet zozeer onder (zwaar) lichamelijk geweld. Ze heeft geen kennis gehad van de rode vlaggen die waarschuwen voor femicide. Ik ook niet. Als mijn zus hiervan wel op de hoogte was geweest en bijvoorbeeld geweten had dat het bedreigen van haar hondje met de dood, overduidelijk een rode vlag was, had zij naar mijn inschatting hierop gehandeld. Ik als omstander had zeker dingen anders gedaan als ik meer op de hoogte was geweest van de informatie over femicide en huiselijk geweld. Ik ben er dan ook van overtuigd, dat mijn zus een hulplijn tegen huiselijk geweld had gebeld als die zou hebben bestaan. Ook op die manier had zij dan haar eigen leven kunnen redden door het vergaren van informatie.

De agenten die ze om hulp heeft gevraagd op acuut problematische momenten zoals bij de bedreiging van haar hondje, of de dreigingen met zelfmoord van de dader, zullen waarschijnlijk alleen door gebrek aan kennis de verkeerde keuzes hebben gemaakt.

Als ze de signalen wel herkend hadden, was het waarschijnlijk geweest dat zij hulp geboden hadden. Mijn zus had dan met iemand kunnen praten die haar de inzichten en mogelijkheden had aangeboden om uit de stressvolle en ongezonde situatie te stappen.

De dader had dan een BORG-training aangeboden gekregen. Hij is in de periode waarin dit gespeeld heeft, actief op zoek geweest naar hulp. Mijn zus ook.

Ik ben er zelf van overtuigd, dat de concrete actiepunten uit dit document, mijn zus een reële kans op overleving hadden geboden.

Mijn zus kan niet meer gered worden, maar andere vrouwen wel.

Barbara Godwaldt

“We zijn als familie totaal verbijsterd. Hoe heeft dit kunnen gebeuren? Waar zijn we als familie opgeschoven en stonden we machteloos? We hebben diverse signalen ontvangen. Achteraf kunnen we deze plaatsen in het kader van het Brits onderzoek door criminologe Jane Monckton Smith waarin zij 372 gevallen onder de loep heeft genomen en uiteindelijk 8 stappen weet te onderscheiden. Kennis van deze stappen zou levens kunnen redden!”

4 Bijlagen: broninformatie bij de discussie

Verscheidene documenten dienden als voorbereiding op de bijeenkomst om concrete actiepunten te verzamelen die femicide terug helpen dringen – waarvan dit document de weerslag is. Meer in het algemeen zijn deze stukken van belang voor iedereen die wil helpen femicide terug te dringen.

“Na een lange voorgeschiedenis van huiselijke intimidatie is mijn moeder om het leven gebracht door mijn vader. Als kind heb ik in die situatie ervaren dat hulpverlening wel degelijk op de hoogte was van enkele van de rode vlaggen, maar deze niet als zodanig herkende of de hulp die nodig was niet geboden werd omdat dit alleen op vrijwillige basis kon plaatsvinden en deze hulp soms ook geweigerd werd. Ik denk dat de hulpverlening adequater had kunnen zijn als er meer coördinatie en informatie-uitwisseling was geweest tussen de verschillende bronnen van hulpverlening en dat individuele hulpverleners ook steun hadden kunnen zoeken bij andere hulpverleners om samen toch krachtiger hulp te kunnen bieden. Bovendien geven omstanders aan dat ze, nu ze bekend zijn met de rode vlaggen, zeer waarschijnlijk eerder hadden ingegrepen. Ze wisten simpelweg niet dat dit risico aan deze gedragingen verbonden was, daar waar wetenschappelijke inzichten die conclusie toen al ondersteunden. Het verbeteren van kennis in de maatschappij en tal van hulpverleningsinstanties is mijns inziens dus essentieel, alsmede verbeterde coördinatie tussen deze verschillende partijen. Daarbij is het dan natuurlijk ook van belang dat de verantwoordelijkheden duidelijk zijn afgebakend en één partij de verantwoordelijkheid heeft om actie in te stellen als de situatie echt op heten kolen begint te lopen. Gezamenlijke actie kan mijns inziens ook voorkomen dat individuele hulpverleners zich machteloos voelen om in te grijpen of van actie afzien omdat ze bang zijn voor hun eigen veiligheid.”

4.1 Gezamenlijke oproep Vrouwenopvang, Veilig Thuis en Politie

PERSBERICHT – Woensdag 8 maart 2023

#stopFemicide #NietEenMeer

Het aantal gevallen van femicide – de moord op een vrouw omdat ze een vrouw is – is in Nederland fors hoger dan in ons omringende landen. Het Landelijk Netwerk Veilig Thuis en het Landelijk Netwerk Vrouwenopvang vinden dat zorgwekkend en roepen daarom het kabinet gezamenlijk op een integrale aanpak te ontwikkelen om dit aantal omlaag te brengen, onder de motto's: #StopFemicide en #NietEénMeer.

High impact crime

In Nederland spreken we vaak over 'geweld in de relationele sfeer' of 'een familiedrama' als het gaat over femicide. Deze termen zijn verhullend, ze geven niet aan wat er daadwerkelijk aan de hand is. Femicide is een high impact crime, dat ook als zodanig

behandeld moet worden. Elke acht dagen wordt er in Nederland een vrouw vermoord. Bijna altijd door haar man, of ex-man. Vaak omdat een vrouw uit de relatie wil stappen of op een andere manier haar grenzen aangeeft.

Gender gerelateerd geweld

Het is van belang om te erkennen dat het bij femicide gaat om geweld dat gebonden is aan gender. Het overkomt vrouwen vaker dan mannen. Zes op de tien vrouwen die tussen 2017 en 2021 in Nederland door geweld om het leven kwamen, werden door hun (ex-)partners vermoord. In onze maatschappij zijn vrouwen nog te vaak de ondergeschikte partij in een relatie en daarmee afhankelijker van de man dan andersom.

Intieme terreur

Bij femicide is er in veel gevallen sprake van een geweldsvorm die we intieme terreur noemen. Intieme terreur kenmerkt zich door een patroon van controle en dwang. Dit kan zich uiten in het isoleren, vernederen en/of intimideren van de partner, ernstig fysiek geweld en/of seksueel geweld, soms zelfs met een fatale afloop: femicide.

Gezamenlijke aanpak noodzakelijk

Het Landelijk Netwerk Veilig Thuis, de netwerkorganisatie van 25 regionale Veilig Thuis-organisaties, en het Landelijk Netwerk Vrouwenopvang Valente, waarbij 24 organisaties zijn aangesloten, roepen onder de motto's #StopFemicide en #NietEénMeer op tot een gezamenlijke aanpak van femicide.

We roepen VWS en J&V op om te erkennen dat femicide een high impact crime is die een stevige, integrale aanpak nodig heeft. We roepen beide ministeries en het veld op om samen met ons de handen ineen te slaan en aan de slag te gaan met de volgende vijf acties:

- **Ministerie van VWS: Zet in op preventie.** Zorg voor bekendheid van de ernst van femicide zodat professionals zoals wijkteams, huisartsen en het onderwijs, omstanders en slachtoffers de signalen van intieme terreur en dreigende femicide herkennen en weten wat ze moeten doen, hoe ze het gesprek moeten aangaan. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de video 'Je staat er niet alleen voor'.
- **Veld: Herken de rode vlaggen** die kunnen duiden op intieme terreur, met het risico op een fatale afloop, zoals stalking, geweld tijdens de zwangerschap, poging tot verwurging en toenemend geweld. (Zie ook de factsheet intiem-terreur).
- **Ministerie van VWS: Maak de hulpverlening laagdrempelig en toegankelijk.** Dat kan door meer inloopcentra als Filomena (rotterdam.nl/centrum-huiselijk-geweld) of het Family Justice Centre te realiseren, maar ook door de chat van het meldpunt VeiligThuis.nl 24/7 beschikbaar te maken in plaats van uitsluitend tijdens kantooruren, zodat mensen die hulp zoeken daar altijd meteen terecht kunnen met hun verhaal.
- **Ministerie van J&V: Zorg voor snelle opvolging na een melding.** Bij een melding waarbij er sprake is van ernstig huiselijk geweld is het ondenkbaar dat er pas na zes weken contact wordt gelegd. Maak het mogelijk dat er binnen één week opvolging is na een dergelijke melding.

- **Ministerie van J&V: Maak het veiliger om aangifte te doen**, door de naam van degene die aangifte doet niet te vermelden of ervoor te zorgen dat een melding volstaat (net als bij strafbare kindermishandeling). In het algemeen roepen we Den Haag op om werk te maken van een stafrecht dat meer is ingericht op bescherming van het slachtoffer en minder op die van de dader.

Bekijk de video Geweld tegen vrouwen

<https://youtu.be/nrs4teJO26U>

Meer informatie

Voor meer informatie over deze gezamenlijke oproep kunt u terecht bij

- Onno Hoorn, communicatieadviseur Landelijk Netwerk Veilig Thuis, onno@o2communicatie.nl | 06 273 59 399
- Ilse den Hollander, communicatieadviseur Blijf Groep (vrouwenopvang), i.denhollander@blijfgroep.nl | 06 55 221 823
- Maaïke Krielaart, communicatieadviseur Sterk Huis (vrouwenopvang), maaikekrielaart@sterkhuis.nl | 06 345 90 895
- Joost Lanshage, communicatieadviseur Landelijke Politie, joost.lanshage@politie.nl | 06 181 627 92

4.2 Factsheet BORG

BORG

Training Partnergeweld

Informatie voor ketenpartners

Partnergeweld komt in alle lagen van de bevolking voor. Het gaat zelden tot nooit vanzelf over. Met behulp van training kan dit ongewenste gedrag vaak afgeleerd worden. Voor de plegers van partnergeweld is daarom deze gedragstraining ontwikkeld, waarbij vaak ook de (ex-)partners worden betrokken. BORG is een voorwasprogramma. Waar nodig wordt doorverwezen naar een meer intensieve behandeling. BORG wordt in groepverband gevolgd. Bij uitzondering is een individueel traject mogelijk.

Wat levert de training op? Tijdens de training leert de deelnemer hoe geweld en agressie te voorkomen. Doelen daarbij zijn:

- inzicht te krijgen in het eigen agressief gedrag en de oorzaken daarvan;
- triggers en risicosignalen te herkennen;
- inzicht te krijgen in de eigen relatiedynamiek;
- om te gaan met spanning;
- het aanleren van praktische manieren om de eigen agressie te beheersen; □ zich te verplaatsen in de ander.

BORG leert de deelnemer nieuwe strategieën aan waarmee hij risicosituaties onder controle kan krijgen. Door het verkregen inzicht in risicosituaties en (hiermee) intensief te oefenen met nieuwe vaardigheden en strategieën werkt de deelnemer aan het stoppen en voorkomen van zijn gewelddadige gedrag.

Hoe is de training opgebouwd? De BORG-sessies worden ingedeeld in clusters. Elk cluster draait om een thema. Thema's zijn bijvoorbeeld: relaties, triggers en signalen. Onderwerpen die aan bod komen zijn: relatiedynamiek, risicosignalen, cognities en gevolgen voor de directe omgeving.

Tijdens de sessies wordt de deelnemer zo veel mogelijk gestimuleerd de aangeboden stof te vertalen naar zijn persoonlijke situatie, en om voor zichzelf doelen te formuleren. Het idee hierachter is dat de deelnemer zelf de meest deskundige is over zijn eigen leven en er zelf de verantwoordelijkheid voor gaat nemen.

Voor wie is deze training? BORG is bedoeld voor deelnemers en hun (ex-)partners waarbij:

- sprake is van een betrekkelijk lichte agressieproblematiek, zoals een uit de hand gelopen ruzie;

- sprake is van een licht tot matig risico op herhaling;
- de relatieproblemen het gevolg zijn van een gebrek aan communicatieve vaardigheden en problematische conflicthantering;
- zij bereid zijn over de situatie te praten en erkennen dat geweld gebruikt is.

Is er sprake van ernstige psychopathologie, dan is behandeling geïndiceerd bij de forensische zorg of GGZ. Als er sprake is van een ernstige verslavingsproblematiek, dan is verslavingszorg geïndiceerd. Voor alle andere personen die niet vastzitten kan BORG dienen als een opstap naar behandeling.

Hoe snel kan een deelnemer starten? Deelnemers kunnen binnen vier weken bij alle clusters instromen. Er zijn dus zeer regelmatig momenten waarop nieuwe deelnemers kunnen starten met de training.

Wat is de tijdsinvestering?

De groepsvariant bestaat uit:

- 3 individuele sessies
- 12 groepssessies van 2,5 uur verdeeld over 4 clusters

De individuele variant bestaat uit:

- 3 individuele sessies
- 10 trainingssessies van 1,5 uur verdeeld over 4 clusters

De voorkeur ligt bij een groepstraining, omdat deelnemers in een groep open over hun problematiek kunnen praten. Naast de training krijgt de deelnemer individuele begeleiding en thuisopdrachten. De totale

Factsheet BORG

Uitgave van de drie reclasseringsorganisaties, februari 2016

tijdsinvestering voor de deelnemer is ongeveer 50 uur.

Hoe komt het advies tot stand? De adviseur adviseert aan het OM of de rechter om iemand de training BORG te laten volgen. Indien nodig kan de adviseur aanbevelen deze persoon na BORG door te sturen naar de forensische zorg, GGZ of verslavingszorg. BORG wordt alleen extramuraal aangeboden. Tijdens het intake gesprek wordt bepaald of de deelnemer de training in groepsverband of individueel moet volgen.

Welke gerelateerde gedragsinterventies zijn er?

- Interventie Alcohol & Geweld Deze interventie is geïndiceerd indien het geweld ook in andere situaties dan binnen relaties en onder invloed van alcohol plaatsvindt.
- Leefstijl 24/7, training middelengebruik

Meer informatie

Neem contact op met
Scan de QR-code voor

nodig?

Reclassering Nederland binnen uw regio.
contactgegevens.

www.reclassering.nl

4.3 De effectiviteit van de BORG-training

De volledige tekst van dit rapport (124 pagina's) is te vinden op:

<https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/3204/Cahier%202022-9-volledige-tekst.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hieronder een samenvatting.

Partnergeweld is de meest voorkomende vorm van huiselijk geweld en staat sinds het begin van deze eeuw hoog op de politieke agenda in Nederland. Eén van de dader-interventies die in het afgelopen decennium is ontwikkeld om onder meer de recidive onder daders van partnergeweld terug te dringen is de gedragsinterventie 'Beëindiging Onderling Relationeel Geweld' (BORG) van de reclassering. De BORG-training wordt vanaf de zomer 2014 landelijk in Nederland aangeboden. Het is een groepstraining die bestaat uit twaalf groepsbijeenkomsten en drie individuele gesprekken. Hoewel de BORG-training is opgezet als groepstraining, is het ook mogelijk om de training individueel te volgen, bijvoorbeeld als de dader groepsongeschikt is. Het doel van de BORG-training is dat de geweldspiraal in de relatie of voormalige relatie wordt doorbroken en het partnergeweld afneemt of stopt. Daarnaast zijn er drie subdoelen: inzicht in de relatiedynamiek, herkennen van risicosignalen die aanleiding zijn voor gewelddadig gedrag en het toepassen van vaardigheden en strategieën om te voorkomen dat meningsverschillen en conflicten escaleren. De BORG-training is bedoeld voor volwassen daders van partnergeweld, waar sprake is van *common couple violence* of licht antisociaal geweld. Om te bepalen of een dader in aanmerking komt voor deelname aan de BORG-training worden er verschillende selectiecriteria gehanteerd. Zo moet er bijvoorbeeld sprake zijn van een laag of gemiddeld recidiverisico, moet de deelnemer een verblijfsvergunning hebben, mag er geen sprake zijn van ernstig antisociaal geweld of een ernstig alcohol- of drugsprobleem, moet men het partnergeweld bekennen en is een IQ van 80 of hoger vereist.

In de huidige studie is onderzocht in hoeverre de BORG-training effectief is in het terugdringen van de (huiselijk gewelds) recidive bij daders van partnergeweld en wat mogelijk succesvolle en minder succesvolle aspecten van de training zijn. Het onderzoek bestond uit een kwantitatief en kwalitatief deel. In het onderzoek stonden vier onderzoeksvragen centraal. De eerste drie onderzoeksvragen waren kwantitatief van aard. Hierbij bestond de onderzoeksgroep uit 463 daders van partnergeweld die in de periode januari 2015 tot en met december 2017 deelnamen aan de BORG-training. De controlegroep bestond uit een vergelijkbare groep daders die is veroordeeld voor partnergeweld, maar de BORG-training niet hebben gevolgd. De vierde en laatste onderzoeksvraag was kwalitatief van aard en is beantwoord op basis van interviews met dertien daders van partnergeweld die ten tijde van het interview onder toezicht stonden bij de reclassering en ooit deelnamen aan de BORG-training. De onderhavige studie maakt deel uit van een vijfjarig onderzoeksprogramma naar de recidive van en effectiviteit van interventies voor daders van huiselijk geweld.

De volgende onderzoeksvragen stonden centraal in de huidige studie:

- 1 Wat zijn de achtergrondkenmerken van de onderzoeksgroep?
 - a Wat zijn de dader-, strafzaak- en strafrechtelijke voorgeschiedenissenkenmerken (zoals leeftijd, type huiselijk geweld en aantal eerdere strafzaken) van de onderzoeksgroep en in hoeverre zijn deze vergelijkbaar met die van de controlegroep?
 - b In hoeverre voldoet de onderzoeksgroep aan de BORG-selectiecriteria?
 - c Wat zijn de uitvoeringskenmerken van de BORG-training (zoals aanwezigheidspercentage, individuele of groepstraining en training voltooid of voortijdig beëindigd) bij de onderzoeksgroep?
- 2 Hoe effectief is de BORG-training in het terugdringen van recidive? Meer specifiek: hoe verhoudt de recidive van de onderzoeksgroep zich tot de recidive van de controlegroep?
- 3 Welke uitvoeringskenmerken van de BORG-training hangen samen met de kans op recidive, indien er gecorrigeerd is voor verschillen in dader-, strafzaak- en strafrechtelijke voorgeschiedenissenkenmerken?
- 4 Hoe kijken ex-BORG-deelnemers terug op de BORG-training en wat zijn voor hen de succes- en faalfactoren van de training?

Methode

Voor het kwantitatieve deel van het onderzoek is gebruikgemaakt van drie soorten gegevens. Allereerst zijn reclasseringsgegevens over de BORG-training uit het Integraal Reclassering Informatiesysteem gebruikt. Daarbij gaat het om gegevens, zoals de start- en einddatum van de training, de aan- en afwezigheid bij de bijeenkomsten en of de training is voltooid of voortijdig beëindigd. In het onderzoek zijn gegevens opgevraagd van alle daders van partnergeweld die tot en met december 2017 hebben deelgenomen aan de BORG-training. Met deze gegevens kon de onderzoeksgroep worden vastgesteld en konden daders worden uitgesloten van de controlegroep. Ten tweede zijn gegevens van twee risicotaxatie-instrumenten van de reclassering gebruikt: de Recidive Inschattingsschalen (RISc) en de QuickScan. Beide instrumenten worden gebruikt om factoren van een dader die bijdragen aan crimineel gedrag in kaart te brengen en een inschatting te verkrijgen van het recidiverisico. In het onderhavig onderzoek zijn alle RISc-en (versie 4) en QuickScans (versie 2.8 en 2.9) die tot en met december 2017 zijn afgenomen opgevraagd bij de reclassering. Met deze gegevens kon worden nagegaan in hoeverre de onderzoeksgroep voldeed aan de BORG-selectiecriteria, zoals een laag of gemiddeld recidiverisico, het delict (deels) bekennen en de afwezigheid van een ernstig alcohol- of drugsprobleem. Tot slot is gebruikgemaakt van gegevens uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD). De OBJD is een gepseudonimiseerde versie van het Justitieel Documentatie Systeem, het wettelijke registratiesysteem van strafzaken. Van elke strafzaak is bijvoorbeeld geregistreerd wanneer de zaak is aangemeld bij het OM, om welke delicten het ging en hoe de zaak is afgedaan. In de huidige studie zijn gegevens gebruikt uit de OBJD tot en met juni 2020. Deze data zijn gebruikt om een controlegroep samen te stellen op basis van verschillende dader-, strafzaak- en strafrechtelijke voorgeschiedenis-kenmerken en om de recidive van onderzoeks- en controlegroep te berekenen.

De kwantitatieve onderzoeksgroep bestond uit 463 veroordeelde daders van partnergeweld die in 2015 tot en met 2017 deelnamen aan de BORG-training. Allereerst zijn de achtergronden van de onderzoeksgroep in kaart gebracht middels beschrijvende statistieken. Ten tweede is de effectiviteit van de BORG-training onderzocht door de recidive van de onderzoeksgroep te vergelijken met de recidive van een controlegroep. Voor de controlegroep zijn in de OBDJ alle daders die in de periode 2014 tot en met 2017 zijn veroordeeld voor partnergeweld geselecteerd. Vervolgens zijn alle minderjarige daders, daders zonder Burgerservicenummer en daders die eerder hebben deelgenomen aan de BORG-training uitgesloten van de controlegroep. Omdat afdoeningen niet willekeurig worden opgelegd, verschillen daders in de onderzoeks- en controlegroep op voorhand van elkaar. Om de groepen beter vergelijkbaar te maken zijn de groepen gematcht op diverse kenmerken middels *Propensity Score Matching*. Na matching waren de groepen vergelijkbaar op verschillende daderkenmerken (zoals geslacht en leeftijd), strafzaakkenmerken (zoals type huiselijk geweld) en strafrechtelijke voorgeschiedenissenkenmerken (zoals leeftijd tijdens eerste strafzaak en aantal eerdere huiselijk geweld strafzaken), en was een betere vergelijking van de recidive mogelijk. Recidive is geoperationaliseerd als 'een delict dat leidt tot een nieuwe strafzaak'. Met strafzaken worden zaken bedoeld die zijn geëindigd in een schuldigverklaring door de rechter of zijn afgedaan door het OM (inclusief beleidssepots, maar exclusief vrijspraak, ontslag van rechtsvervolging, technische sepots en andere technische beslissingen) én zaken die nog niet (onherroepelijk) zijn afgedaan. Om de één- tot driejarige recidiveprevalentie te berekenen is gebruikgemaakt van survivalanalyse. Er is naar drie vormen van recidive gekeken: huiselijk geweldsrecidive (nieuwe strafzaak vanwege huiselijk geweld), geweldsrecidive (nieuwe strafzaak vanwege geweldsdelict) en algemene recidive (nieuwe strafzaak vanwege enig delict). Tot slot is bij de onderzoeksgroep de samenhang tussen uitvoeringskenmerken van de BORG-training (zoals individuele of groepstraining, en of de training voltooid of voortijdig beëindigd is) en recidive onderzocht middels bivariate analyses en een multiële Cox-regressieanalyse.

Voor het kwalitatieve deel van het onderzoek zijn interviews gehouden met ex-BORG-deelnemers. Daartoe heeft de reclassering alle mannelijke reclasseringscliënten geselecteerd die ten tijde van de interviews (augustus en september 2021) onder toezicht zouden staan, die ooit een BORG-training hebben gevolgd en die aan minimaal vijf bijeenkomsten hebben deelgenomen. Uit deze groep van 124 reclasseringscliënten is een aselecte steekproef van 60 cliënten getrokken (vanwege de verwachte non-respons vijf keer zoveel als het beoogd aantal interviews), waarbij rekening is gehouden met de reclasseringsregio. De toezichthouders van de cliënten zijn benaderd en gevraagd of hun cliënt wil deelnemen aan het interview. De interviews hebben grotendeels *face-to-face* plaatsgevonden bij de reclassering; twee interviews hebben 's avonds via beeldbellen plaatsgevonden. De interviews duurden gemiddeld een uur. De geïnterviewden is gevraagd een toestemmingsformulier te ondertekenen, waarbij ook toestemming werd gegeven voor het maken van geluidsopnames. Voorafgaand aan de interviews was een lijst met gespreks- onderwerpen opgesteld.

De kwalitatieve onderzoeksgroep bestond uit dertien ex-BORG-deelnemers. Het merendeel van de geïnterviewde ex-BORG-deelnemers had de training in 2020 gevolgd, bij twee was dit in 2015 en 2016. Om meer zicht te krijgen op mogelijk succesvolle en minder succesvolle aspecten van de training zijn de getranscribeerde interviews met ex-BORG-deelnemers gecodeerd en geanalyseerd. Hierbij is gebruikgemaakt van vooraf opgestelde codes (a priori codes), maar zijn ook codes

voortgekomen uit de data (in vivo codes). De twee onderzoekers hebben aanvankelijk een aantal getranscribeerde interviews onafhankelijk van elkaar gecodeerd en deze vervolgens vergeleken en doorgenomen om tot consensus te komen over de wijze van codering. In de analyse is nagegaan welke codes veel voorkwamen in de data, maar is ook juist gekeken naar verschillen tussen de ex-BORG-deelnemers in hun ervaringen met de training.

Resultaten

Achtergronden BORG-deelnemers

De dader-, strafzaak- en strafrechtelijke voorgeschiedenisgegevens van de BORG-deelnemers in de kwantitatieve onderzoeksgroep lieten zien dat nagenoeg alle BORG-deelnemers man waren en dat ze gemiddeld 37 jaar oud waren. Ruim 80% was veroordeeld voor eenvoudige mishandeling, 8% voor bedreiging en 5% voor zware mishandeling. De meeste BORG-deelnemers hadden als zwaarste afdoening voor het partnergeweld een voorwaardelijk beleidssepot, werkstraf of leerstraf opgelegd gekregen. Bijna drie kwart van de BORG-deelnemers was eerder veroordeeld geweest en bijna 30% was zelfs vijf keer of vaker veroordeeld geweest. Bijna de helft van de BORG-deelnemers was eerder veroordeeld vanwege een geweldsdelict en een kwart was eerder veroordeeld vanwege huiselijk geweld. Een vijfde van de BORG-deelnemers had al eerder een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd gekregen.

Uit de BORG-gegevens bleek dat de BORG-deelnemers in de kwantitatieve onderzoeksgroep gemiddeld 8,5 maand na de pleegdatum van het partnergeweld zijn gestart met de BORG-training. Bij 28% is de training binnen drie maanden gestart, bij 47% duurde het langer dan een halfjaar. De meeste BORG-trainingen zijn uitgevoerd in reclasseringsregio Noord-West, Oost en Zuid (22% tot 29%) en het minste aantal in de reclasseringsregio's Zuid-West en Midden-Noord (elk 10%). Het strafrechtelijk kader bij aanvang van de training was veelal een voorwaardelijke veroordeling (40%) of een voorwaardelijk beleidssepot (37%). Bij 11% van de deelnemers was sprake van vrijwillige deelname in afwachting van de afhandeling van de strafzaak. Ondanks dat de BORG-training een groepstraining is, heeft 13% van de onderzoeksgroep de training (gedeeltelijk) individueel gevolgd. Ruim 60% van de BORG-deelnemers is bij alle bijeenkomsten aanwezig geweest en 12% is bij minder dan de helft van de bijeenkomsten aanwezig geweest. De gemiddelde duur van de training was ruim drie maanden. Gekeken naar de wijze van beëindiging blijkt dat 86% van de onderzoeksgroep de training heeft voltooid en 14% voortijdig is gestopt.

BORG-selectiecriteria

Zowel uit het kwantitatieve deel als uit het kwalitatieve deel van de onderhavige studie bleek dat een aanmerkelijk deel van de BORG-deelnemers niet aan de BORG-selectiecriteria voldeed. Bij de nodige BORG-deelnemers was sprake van een contra-indicatie zoals het plegen van ernstig antisociaal geweld, een ernstig middelenprobleem, een licht verstandelijke beperking of het ontkennen van het partnergeweld.

Effectiviteit BORG-training in termen van recidive

De huidige studie vindt geen bewijs voor de effectiviteit van de BORG-training in termen van recidive. De recidivevergelijking liet zien dat de huiselijk gewelds-

gewelds- en algemene recidive van de BORG-deelnemers en de controlegroep niet significant van elkaar verschilden.

Samenhang uitvoeringskenmerken BORG-training en recidive

Door het lage huiselijk geweldsrecidivepercentage kon de samenhang tussen de uitvoeringskenmerken van de BORG-training en huiselijk geweldrecidive alleen bivariaat onderzocht worden. Drie uitvoeringskenmerken bleken bivariaat samen te hangen met de driejarige huiselijk geweldsrecidive. Ten eerste pleegden BORG-deelnemers die binnen drie maanden konden beginnen met de training minder vaak opnieuw huiselijk geweld dan BORG-deelnemers die langer dan een jaar moesten wachten tot de training begon. Ten tweede recidiveerden BORG-deelnemers die vrijwillig deelnamen aan de training of via een strafbeschikking, gedragsaanwijzing of voorwaardelijk beleidssepot minder vaak dan BORG-deelnemers die deelnamen vanuit een voorwaardelijke veroordeling of schorsing van de preventieve hechtenis. Ten derde hadden BORG-deelnemers die voortijdig stopten met de training een grotere kans om opnieuw huiselijk geweld te plegen dan BORG-deelnemers die de training hadden voltooid. De vraag is echter of deze verbanden overeind blijven wanneer de samenhang van deze kenmerken met huiselijk geweldsrecidive tegelijkertijd wordt onderzocht in een multivariate analyse. Zo is het eerste verband waarschijnlijk een schijnverband, omdat de snelheid waarmee de training start samen bleek te hangen met het strafrechtelijk kader (en dus het type delict en dader). Voor de samenhang met de algemene recidive kon wel een multivariate analyse worden uitgevoerd. Van alle BORG-uitvoeringskenmerken hing alleen de wijze waarop de BORG-training is geëindigd significant samen met algemene recidive in deze analyse. BORG-deelnemers die de training hadden voltooid, hadden 35% minder kans om te recidiveren met enig delict dan BORG-deelnemers waarbij de training voortijdig was geëindigd. Ook hier zou sprake kunnen zijn van een schijnverband. Zo zou bijvoorbeeld de motivatie van deelnemers om te veranderen een rol kunnen spelen: deelnemers met een lage motivatie zullen wellicht vaker afhaken en vaker recidiveren.

Mogelijke succes- en faalfactoren BORG-training volgens ex-deelnemers

Het kwalitatieve deel van het onderzoek, waarbij dertien ex-BORG-deelnemers zijn geïnterviewd, leverde verschillende bevindingen op. Allereerst bleek dat de ervaringen van de respondenten met de BORG-training uiteenliepen. Ruim de helft van de geïnterviewden oordeelde positief over de training en gaf aan geleerd te hebben van de training. Wat ze geleerd hadden kwam vooral neer op vaardigheden om escalatie bij meningsverschillen en conflicten te voorkomen. Andere subdoelen van de training, zoals inzicht in de relatiedynamiek, verantwoordelijkheid nemen voor het gepleegde geweld en kunnen reflecteren op het eigen gedrag bleek bij veel respondenten beperkt. Een aantal respondenten was minder uitgesproken positief of negatief over de training en kon minder goed benoemen wat ze hadden geleerd. Een laatste groep respondenten oordeelde negatiever over de training. Zij gaven aan dat ze weinig tot niets van de training hebben geleerd en het weinig effect op hen heeft gehad. Opvallend is dat het met name bij deze groep na de BORG-training opnieuw mis is gegaan.

Ten tweede bleek dat de training niet altijd even goed was blijven hangen. Verschillende respondenten bleken trainingen door elkaar te halen. Ook bleken de nodige respondenten het lastig te vinden om te benoemen wat ze precies geleerd

hadden van de BORG-training. Een aantal respondenten benoemde ook expliciet dat de stof weg zakt na de training als je er niet mee bezig blijft.

Ten derde bleek dat er voor- en nadelen zitten aan zowel de groeps- als individuele variant van de BORG-training en dat respondenten verschilden in hun voorkeur qua type training. Voordelen van de groepstraining die werden genoemd waren het delen van ervaringen (inclusief herkenning bij elkaar), elkaar steunen en van elkaar leren. Voordelen van de individuele training die aan de orde kwamen waren dat een individuele training flexibeler is qua tijd en locatie waardoor het makkelijker te combineren is met werk en minder reistijd en reiskosten geeft, dat een partner makkelijker betrokken kan worden, dat het meer geschikt is voor personen die beter gedijen bij één-op-één contact, dat het de deelnemer minder tijd kost en dat een individuele training de problemen oplost die spelen bij kleine groepen (zoals weinig herkenning bij de enkele andere groepsgenoten en groepen die opgeheven worden door afhakers).

Ten vierde leek het partnergeweld in het merendeel van de gevallen wederkerig van aard, terwijl de BORG-training gericht is op de veroordeelde mannen en de partners er in de meeste gevallen niet tot nauwelijks bij betrokken worden.

Ten vijfde bleek dat de respondenten een goede trainer en een goede klik met de trainer een belangrijk onderdeel van de training vinden. Het is belangrijk voor de motivatie en het voltooien van de training, en voor de mate waarin je leert van de training.

Een zesde bevinding is dat er verschillen tussen regio's en trainers bleken te zijn. Zo werd de training soms door één en soms door twee trainers gegeven, had de helft van de respondenten in een groep van slechts drie of vier deelnemers gezeten maar hadden een paar respondenten in een groep van twaalf deelnemers gezeten, konden sommige respondenten snel starten met de training terwijl anderen moesten wachten tot na de strafzaak en verschilde de mate waarin de trainer moeite deed om de partner erbij te betrekken.

Een zevende bevinding is dat de BORG-training niet op zichzelf staat. In de interviews werd duidelijk dat bij veel van de respondenten, maar ook bij hun partners, naast de BORG-training (gelijktijdig) andere interventies plaatsvonden of hulpverlening betrokken was.

Een laatste bevinding is dat de trainer in vier gevallen tevens de toezichthouder bleek te zijn, terwijl dit verschillende rollen binnen het BORG-trainingstraject zijn.

Conclusie en discussie

In de huidige studie zijn geen aanwijzingen gevonden dat het opleggen van de BORG-training bij daders van partnergeweld meer of minder effectief is in het voorkomen van partnergeweld dan het niet opleggen van de BORG-training. Er komen wel een aantal zaken naar voren in de onderhavige studie die een rol zouden kunnen spelen bij het ontbreken van een effect.

Een eerste mogelijke verklaring is dat de groep die de BORG-training heeft gevolgd niet geheel overeenkomt met de beoogde doelgroep voor de training. Hier zijn twee

aanwijzingen voor gevonden in de huidige studie. Allereerst bleek dat, hoewel de BORG-training is bedoeld voor daders met een laag tot gemiddeld risicoprofiel en lichtere (partner)geweldsproblemen, de meeste BORG-deelnemers al eerder veroordeeld zijn geweest en dus geen *first-offenders* zijn, een substantieel deel al vijf of meer keer eerder is veroordeeld, en ze naast partnergeweld ook geweldsdelicten buitenshuis en andere type delicten pleegden. Deze bevindingen zijn in lijn met eerder onderzoek. Een tweede aanwijzing is dat zowel uit het kwantitatieve als kwalitatieve deel van het onderzoek bleek dat een aanmerkelijk deel van de BORG-deelnemers niet aan de selectiecriteria van de BORG-training voldeed. Dat selectiecriteria bij interventies niet strikt gehanteerd worden en niet altijd even duidelijk zijn is niet uniek voor de BORG-training. Eerder onderzoek liet zien dat dit ook bij andere gedragsinterventies van de reclassering speelt. Door niet de juiste daders te selecteren wordt de effectiviteit van de BORG-training mogelijk (gedeeltelijk) ondermijnd.

Een tweede mogelijke verklaring waarom er geen bewijs is gevonden voor de effectiviteit van de BORG-training in termen van recidive is dat de gestelde doelen van de training wellicht te hoog gegrepen zijn. Het gaat hier niet om een intensieve en langdurige behandeling door een psychotherapeut, maar om een betrekkelijk korte gedragsinterventie van twaalf bijeenkomsten, waarbij de training wordt gegeven door een reclasseringsmedewerker. Kan van een dergelijke training verwacht worden dat het partnergeweld stopt? De resultaten van het kwalitatieve deel van het onderzoek duiden er ook op dat de inhoud van de training niet altijd even goed is blijven hangen en de subdoelen leken niet altijd bereikt te zijn.

Een derde mogelijke verklaring is dat de partner te weinig betrokken wordt bij de BORG-training. Het is de vraag hoe effectief een training gericht op het terugdringen van *common couple violence* gaat zijn, als de interventie slechts gericht is op één van de twee partners. Bij wederkerig partnergeweld gaat het juist om de interactie tussen de partners. In de interviews kwamen meerdere gevallen naar voren waar het partnergeweld waarschijnlijk niet was verminderd of gestopt als de partner niet was betrokken bij de training en/of was doorverwezen naar intensievere hulpverlening. Ook in eerder onderzoek werd het probleem van het marginaal betrekken van de partner bij de BORG-training al gesignaleerd.

Een laatste mogelijke verklaring waarom de huidige studie geen effect vindt van de BORG-training op de recidive is dat eerder (internationaal) onderzoek beperkt bewijs laat zien voor de effectiviteit van de zes interventiemethodieken van de BORG-training (cognitieve gedragstherapie, *motivational interviewing*, het ruziescenario, probleemoplossend denken, de *time-out* procedure en het uitdagen tot zelfreflectie) en voor de effectiviteit van interventies en behandelingen van daders van partnergeweld in het algemeen. Het blijkt dus niet eenvoudig om een effectieve interventie of behandeling voor daders van partnergeweld op te zetten.

Hoewel de huidige studie dus geen aanwijzingen heeft gevonden voor de effectiviteit van de BORG-training, bleek wel dat BORG-deelnemers die de training voltooiden minder recidiveerden dan BORG-deelnemers die voortijdig afhaakten. Deze bevinding is in lijn met eerder onderzoek: voortijdig stoppen bij partnergeweldinterventies is één van de belangrijkste voorspellers voor recidive. Er zou dus een positief effect uit kunnen gaan van het voltooiën van de BORG-training, maar dit verband zou ook kunnen worden verklaard door een derde variabele zoals motivatie. In dit verband lijkt *motivational interviewing*, één van de zes interventiemethodieken die wordt toegepast in de BORG-training, een belangrijke techniek. Hoewel er tot op heden onvoldoende

bewijs is dat *motivational interviewing* partnergeweldrecidive vermindert, laat eerder onderzoek wel zien dat *motivational interviewing* voor minder afhakers en meer betrokkenheid bij de interventie zorgt. Meer aandacht voor *motivational interviewing* lijkt des te belangrijker, omdat recent onderzoek laat zien dat het aantal voortijdige beëindigde BORG-trainingen sterk is toegenomen met de jaren.

Tot slot verdienen twee specifieke bevindingen uit de interviews nog enige discussie. Allereerst bleek dat er in de uitvoering van de BORG-training verschillen zijn tussen regio's en trainers. Dit komt overeen met de bevindingen uit eerder onderzoek, waarin ook verschillen tussen regio's en trainers werden geconstateerd. Deze verschillen lijken voor een deel voort te komen uit een gebrek aan landelijke afstemming en interactie voor de BORG-trainers. Dergelijke verschillen komen de programma-integriteit van de BORG-training niet ten goede. Een tweede bevinding uit de interviews die enige discussie verdient is dat bij de helft van de geïnterviewden de groep uit slechts drie tot vier deelnemers bestond. De handleiding van de BORG-training geeft aan dat de groep uit acht tot twaalf deelnemers dient te bestaan, maar het lijkt erop dat dit vaak niet wordt gehaald. Dit kwam ook naar voren in eerder onderzoek en geldt bovendien ook voor verschillende andere gedragsinterventies van de reclassering. Bij groepen van drie of vier deelnemers is het de vraag of de meerwaarde van een groepstraining nog voldoende aanwezig is, want uit de interviews bleek dat er soms weinig herkenning of aansluiting was indien er slechts enkele groepsgenoten zijn.

Beperkingen

De huidige studie kent enkele beperkingen. Een eerste beperking is dat het onderhavige onderzoek gebruik heeft gemaakt van justitiële gegevens uit de OBD. Een kanttekening daarbij is dat alleen criminaliteit die onder de aandacht komt van het OM in het huidige onderzoek wordt meegenomen, terwijl lang niet alle gepleegde delicten worden opgespoord en vervolgd. Daardoor is er sprake van een systematische onderschatting van de recidive. Deze onderschatting geldt in het bijzonder voor de huiselijk geweldrecidive, omdat huiselijk geweld vaak verborgen blijft voor de buitenwereld. Een tweede kanttekening bij het gebruik van justitiële gegevens is dat het geen inzicht geeft in de wederkerigheid van het partnergeweld. Vaak komen met name mannelijke daders bij de politie terecht. Een derde kanttekening bij het gebruik van justitiële gegevens is dat het enkel mogelijk was om de huiselijk geweldrecidive in kaart te brengen en niet de partnergeweldrecidive, omdat de vorm van huiselijk geweld pas sinds 2017 goed wordt geregistreerd. De eerste en derde kanttekening gelden echter zowel voor de onderzoeks- als controlegroep en hebben dus geen consequenties voor de recidivevergelijking.

Een tweede beperking is gerelateerd aan de matching van de onderzoeks- en controlegroep. Een eerste kanttekening bij matching is dat er, ondanks de matching, nog steeds sprake kan zijn van een selectie-effect. Er kan uitsluitend gematcht worden op gemeten kenmerken, terwijl de onderzoeks- en controlegroep ook kunnen verschillen op andere kenmerken die belangrijk zijn bij de toedeling en uitkomstmaat. Een tweede kanttekening bij matching is dat het leidt tot een inperking van de populatie waarover een uitspraak wordt gedaan. Je behoudt namelijk enkel de daders in de onderzoeksgroep waarvoor je een match hebt gevonden in de controlegroep. In de huidige studie kon 91% van de onderzoeksgroep gematcht worden. Op basis van de gemeten achtergrondkenmerken was de gematchte groep echter wel representatief voor de totale groep van BORG-deelnemers.

Een derde beperking is dat de resultaten van de interviews met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd dienen te worden. Ten eerste zijn deze resultaten mogelijk niet generaliseerbaar, omdat slechts dertien ex-BORG-deelnemers zijn geïnterviewd. Representativiteit was echter nooit het doel van de interviews en de bevindingen uit de interviews blijken wel aan te sluiten bij de kwantitatieve resultaten in de studie en bij resultaten uit eerder onderzoek. Een tweede kanttekening is dat de training bij twee geïnterviewde ex-BORG-deelnemers lang geleden was (training in 2015 of 2016), waardoor geheugenproblemen een rol kunnen spelen. Ook bij de andere geïnterviewden zouden geheugenproblemen kunnen spelen, maar het doel van de BORG-training is juist dat wat wordt geleerd ook beklijft, zodat het partnergeweld niet na een jaar weer terugkeert. Het niet meer weten wat de training inhoudt is in dat licht dus meer een bevinding dan een beperking.

Aanbevelingen doorontwikkeling BORG-training

Hoewel in de huidige studie geen bewijs werd gevonden voor de effectiviteit van de BORG-training in termen van recidive, zijn er wel aanknopingspunten om de training te verbeteren, waardoor de training mogelijk wel effectief wordt. Bovendien lijkt een substantieel deel van de deelnemers positief over de training. Het lijkt daarom de moeite waard om de BORG-training (grondig) aan te passen. Kwaliteit Forensische Zorg was al voornemens om de BORG-training door te ontwikkelen en op basis van de huidige studie kunnen daarvoor verschillende aanbevelingen worden gegeven.

Een eerste aanbeveling is om te bepalen welke doelgroep het meest geschikt is voor de training en deze doelgroep goed af te bakenen met duidelijk te toetsen selectiecriteria, waarbij deze selectiecriteria strikt gehanteerd worden. Momenteel lijkt er namelijk sprake van een discrepantie tussen de beoogde doelgroep en de daadwerkelijke deelnemersgroep, wat de effectiviteit van de interventie waarschijnlijk niet ten goede komt.

Een tweede aanbeveling betreft het bijstellen van de doelen van de BORG-training en deze SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden) te formuleren. Het huidige hoofddoel en de subdoelen zijn wellicht te hoog gegrepen voor een relatief kortlopende interventie als de BORG-training. Door doelen SMART te formuleren kan later gedegen geëvalueerd worden of de gestelde doelen zijn gehaald.

De derde aanbeveling is om de partner te betrekken bij de training. De BORG-training richt zich op *common couple violence* en dus wederkerig partnergeweld. Dit vraagt erom dat beide partners betrokken zijn bij de interventie.

Een vierde set van aanbevelingen heeft betrekking op de inhoud van de BORG-training. Allereerst is het aan te bevelen om de BORG-training te baseren op de nieuwste wetenschappelijke inzichten en een gedegen integraal theoretisch kader. Hierbij lijkt het aan te bevelen om binnen de BORG-training sterker in te zetten op *motivational interviewing*. Een tweede advies is om de theorie van de training goed te laten aansluiten op de praktijk en de belevingswereld van de deelnemers. Een derde aandachtspunt is zorgen dat de inhoud van de training beklijft bij de deelnemers. Tot slot is het advies om de training op te zetten in samenspraak met huiselijk geweld experts en interventiespecialisten, bijvoorbeeld uit de forensische zorg.

Een vijfde aanbeveling is om te (blijven) zorgen voor een goede selectie, gedegen opleiding en regelmatige intervisie en nascholing van de BORG-trainers, waarbij er

sprake is van landelijke sturing. Een trainer vormt met zijn of haar kwaliteiten en kennis een essentieel onderdeel van een training. Er dient sterker ingezet te worden op een landelijk consistent uitgevoerde BORG-training zoals bedoeld, want de vele regionale, lokale en trainersverschillen suggereren dat de programma-integriteit van de BORG-training onder druk staat.

Een zesde aanbeveling is om na te denken of het nog steeds wenselijk is om de BORG-training als groepstraining aan te bieden. Hoewel er bij de ontwikkeling van de BORG-training bewust is gekozen voor een groepsinterventie en de meerwaarde hiervan onderschreven wordt door verschillende trainers en deelnemers, zijn er ook een aantal kanttekeningen bij te plaatsen die bij een individuele variant van de training niet spelen. Indien ervoor wordt gekozen om de BORG-training als groepstraining te blijven aanbieden verdient het de aanbeveling om de BORG-training beduidend meer onder de aandacht te brengen binnen de 3RO (bij adviseurs en toezichthouders) en bij ketenpartners om de instroom structureel en in alle regio's te vergroten.

Een zevende aanbeveling is om na te denken over de wenselijkheid van de dubbelrol van trainer en toezichthouder. Het voordeel van een dubbelrol kan zijn dat de opgebouwde band tussen cliënt en toezichthouder/trainer voortgezet kan worden, maar de rollen kunnen ook schuren met elkaar en het is zeer de vraag of het wenselijk is om een trainer/behandelaar tevens een juridische en controlerende rol te geven.

Een laatste aanbeveling voor de doorontwikkeling van de BORG-training is om daders van partnergeweld binnen één of twee maanden na aanhouding te laten starten met de BORG-training en te onderzoeken of het mogelijk is om de BORG-training ook zonder justitieel kader aan te bieden. Kort na het partnergeweld lijkt de motivatie het grootst, wat waarschijnlijk de effectiviteit van de interventie ten goede komt. Bovendien kan door het loslaten van het justitieel kader een grotere groep daders van partnergeweld worden bereikt, omdat minder dan 10% van de huiselijk geweldzaken bij de politie leidt tot een vervolging en veroordeling.

Aanbevelingen toekomstig onderzoek BORG-training

Als onderdeel van het doorontwikkelingstraject van de BORG-training wordt een pilot van de verbeterde versie van de BORG-training uitgevoerd. Een eerste aanbeveling voor toekomstig onderzoek is om deze pilot, samen met een onderzoeksinstantie, zo in te richten dat de training gedegen geëvalueerd kan worden. De beste methodiek om de effectiviteit van de training vast te stellen is om de pilotstudie uit te voeren binnen een *randomized controlled trial*. Hierbij worden daders van partnergeweld die in aanmerking komen voor de BORG-training willekeurig wel of niet aan de training toegewezen.

Een tweede aanbeveling in het kader van toekomstig onderzoek is om ook na de pilotstudie structureel gegevens van de BORG-training en de (potentiele) doelgroep bij te houden op basis waarvan gemeten kan worden of de juiste doelgroep wordt bereikt, of de training wordt uitgevoerd zoals beoogd en of de doelen van de BORG-training worden bereikt. Op deze manier kan gemonitord worden of de BORG-training goed blijft verlopen en kan indien nodig hierop bijgestuurd worden.

Beleidsaanbevelingen aanpak huiselijk geweld

Tot slot twee beleidsaanbevelingen betreffende de aanpak van huiselijk geweld in algemene zin. Sinds 1 maart 2021 is het niet meer mogelijk om bijzondere voorwaarden zoals een gedragsinterventie (en dus de BORG-training) te verbinden aan een voorwaardelijk beleidssepot. Dergelijke bijzondere voorwaarden kunnen enkel nog via een strafbeschikking van het OM of via een veroordeling door de rechter worden opgelegd. Deze wijziging zou nadelige gevolgen kunnen hebben voor huiselijk geweldzaken, omdat een kwart van de huiselijk geweldstrafzaken tot op heden werd afgedaan met een voorwaardelijk beleidssepot, de combinatie van zorg en strafrecht belangrijk is bij huiselijk geweld en huiselijk geweld vraagt om een snelle reactie en direct ingrijpen. Het verdient daarom de aanbeveling dat de gevolgen van de wijziging in de regeling van het voorwaardelijk beleidssepot gemonitord worden voor huiselijk geweldstrafzaken, zodat bij nadelige effecten tijdig bijgestuurd kan worden.

Een laatste beleidsaanbeveling is dat het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) betere randvoorwaarden scheppen om een integrale en systeemgerichte aanpak van huiselijk geweld mogelijk te maken. Het feit dat de BORG-training vanwege de financieringsstructuur momenteel gebonden is aan een justitieel kader kent een aantal negatieve gevolgen. Zo is het moeilijk om de partner bij de training te betrekken, start de training vaak meer dan een half jaar na het partnergeweld en wordt een grote groep potentiële deelnemers uitgesloten. Om de BORG effectief in te kunnen zetten is een inhoudelijke doorontwikkeling van de BORG-training daarom onvoldoende; ook de context waarbinnen de BORG-training opereert zou moeten worden aangepast. Juist bij huiselijk geweld past een integrale en domeinoverstijgende aanpak, waarbij organisaties in de strafrechtsketen en zorg samenwerken, maar waarbij ook financiële barrières tussen het justitie- en zorgdomein aangepakt worden.

Tot besluit

In de huidige studie is geen bewijs gevonden voor de effectiviteit van de BORG-training in termen van recidive. In overeenstemming met en in aanvulling op eerdere studies naar de BORG-training zijn diverse knelpunten gesignaleerd in de uitvoering van de BORG-training. Zo lijkt de beoogde doelgroep niet bereikt te worden, worden geen haalbare en SMART-geformuleerde doelen gesteld, wordt de partner onvoldoende betrokken bij de training, is de training inhoudelijk onvoldoende gebaseerd op *evidence-based* methodieken en een gedegen integraal theoretisch kader, en is er onvoldoende landelijke sturing op de uitvoering van de training. Deze knelpunten bieden echter aanknopingspunten om de BORG-training te verbeteren, waardoor de training mogelijk wel effectief wordt. Bovendien lijkt een substantieel deel van de deelnemers positief over de training. Voorts zou de BORG-training in potentie vroegtijdig ingezet kunnen worden bij een grote groep daders (koppels) van partnergeweld, doordat de reclassering al bij een aanhouding vanwege huiselijk geweld door de politie betrokken wordt. Door bij de reeds geplande doorontwikkeling van de BORG-training aandacht te besteden aan de genoemde knelpunten en door vanuit de ministeries voor JenV en VWS betere randvoorwaarden te creëren voor een integrale, domeinoverstijgende en systeemgerichte aanpak van huiselijk geweld zal mogelijk een effectieve interventie ontstaan die een bijdrage levert aan het terugdringen van partnergeweld in de samenleving.

4.4 Factsheet Intieme Terreur

Geweld hoort nergens thuis

Factsheet Intieme terreur

Intieme terreur wordt vaak niet herkend. Doel van deze factsheet¹ is om aan een breed publiek van professionals in domein van zorg, veiligheid, maar ook bijvoorbeeld onderwijs en sportvereniging toe te lichten wat intieme terreur is.

Wat is Intieme terreur?

Intieme terreur is een ernstige vorm van partnergeweld en kenmerkt zich door een patroon van controle en dwang. Dit kan zich uiten in het isoleren, vernederen, intimideren van de partner tot ernstig fysiek geweld en seksueel geweld. Ook kan het gaan om controle van de financiën en dreigementen (tegen het slachtoffer, de kinderen of huisdieren). Uit onderzoek blijkt dat intieme terreur vooral – maar niet uitsluitend – wordt gepleegd door mannen. Het is een proces waarin de afhankelijkheid wordt vergroot en weerbaarheid wordt ondermijnd. Er is sprake van een

continue dreiging, waardoor het slachtoffer in angst leeft en waar ook de kinderen onder lijden. Het gaat bij intieme terreur niet alleen om gedragingen, maar om een continu proces waarbij inbreuk gemaakt wordt op persoonlijke en vrijheidsrechten.

Intieme terreur kan subtiel beginnen en heeft een geleidelijk verloop, waardoor samenwerking nodig is om de problematiek te herkennen. Intieme terreur kent een hoog risico op fysieke en psychische schade en zelfs fatale afloop.

Wat moet je weten?

- Vrouwen, mannen en kinderen kunnen slachtoffer zijn van intieme terreur. Weet dat gender een rol speelt bij dwang en controle: vrouwen zijn vaker slachtoffer.
- Intieme terreur komt voor in alle lagen bevolking.
- Laat je niet leiden door eerste indrukken en eigen voorkeuren. Bij intieme terreur kan de ene betrokkene kalm en prettig overkomen, de ander verward en grillig.
- Intieme terreur is eenzijdig, maar kan gepaard gaan met verzet door het slachtoffer. Denk bij geweld door beide partners niet te snel “Waar twee vechten hebben twee schuld”.
- Intieme terreur hoeft niet altijd gepaard te gaan met fysiek geweld.
- Impact op kinderen is groot. Bij intieme terreur worden kinderen zelf ook vaak gekleineerd, gedwongen of gecontroleerd door de pleger.

Wat moet je doen of juist niet?

- Spreek apart met de betrokkenen en vraag door op de feiten.
- Bespreek met betrokken kinderen wat er gebeurd is en..... wat er volgt en zorg dat er een vertrouwenspersoon is voor de kinderen.
- Maak gebruik van hulpvragen: <https://gezinsprofielen.augeo.nl/augeo/special/gezinsprofielen/goede/ screening/ en/ analyse>.
- Bespreek de onveiligheid samen met het slachtoffer. Check de rode vlaggen en vraag naar de kans op escalatie van geweld. Neem het slachtoffer serieus, de angst van het slachtoffer is een belangrijk signaal.
- Bij vaststelling acute onveiligheid: prioriteit = veiligstelling!
- Ga ook het gesprek aan met de pleger, dat kan de escalerend werken.
- Bij afhaken: uit je bezorgdheid en vraag of je contact mag houden.
- Maak concrete en haalbare afspraken over vervolgstappen.
- Beloof niets dat je niet kunt waarmaken.
- Betrek andere professionals.
- Betrek de sociale context: het eigen netwerk, betrek lotgenoten, lokaal wijkteam.

Welke rode vlaggen kunnen – ook bij intieme terreur – duiden op escalatie van geweld of zelfs een fatale afloop?

- Stalking
- Bedreiging met de dood (richting slachtoffer of de kinderen of dreiging zelfdoding)
- Wapenbezit of gebruik van wapens
- Recent gewelddadig gedrag
- Geweld tijdens zwangerschap
- Gedwongen seks
- Onthouden van zorg die acuut de gezondheid bedreigt
- Poging verwurging, verstikking of verdrinking
- Extreme angst bij het slachtoffer dat haar leven of dat van de kinderen in gevaar is
- Slachtoffer durft niet te spreken in de buurt van de partner en/of toont angst voor de partner
- Toenemende escalatie van ernst en/of frequentie van geweld

Vanuit meerdere onderzoeken wordt bevestigd: het motief voor de partnerdoding blijkt veelal angst om door het slachtoffer verlaten te worden, gevolgd door het beschouwen van het slachtoffer als 'eigendom'. Deze rode vlaggen zijn vooral belangrijk om te herkennen in combinatie met bijkomende factoren: persoonlijkheidsproblematiek, bezitsdrang en controledrift, jaloezie als uiting van bezitsdrang, middelengebruik (drank en drugs) en stressfactoren zoals: werkloosheid / financiële stress/ psychologische stress.

Kenmerken

Bij intieme terreur komen de kenmerken vaak in combinatie voor:

1. Honeymoonfase versnellen & isoleren

Bij de start van de relatie wordt geprobeerd het slachtoffer in te palmen en haar te verleiden om versneld te gaan samenwonen of trouwen. Een controlerende partner zal proberen zijn partner af te sluiten van vrienden en familie of het contact met hen te beperken, zodat je niet de ondersteuning krijgt die je nodig hebt, bijvoorbeeld door:

- voor het gemak gedeelde telefoon en sociale media accounts voorstellen;
- contact met de familie afhouden;
- foutieve informatie geven of leugens over de partner verzinnen tegen anderen;
- alle telefoongesprekken met familie en vrienden volgen en de lijn verbreken als iemand probeert in te grijpen;
- de partner overtuigen dat haar familie niet om haar geeft en niet met haar wil praten;
- social media kanalen blokkeren, accounts opheffen.

2. Activiteiten volgen & digitale terreur

Dwangmatige controle kan zich ook uiten door:

- Het huis (bijvoorbeeld ook slaapkamer en badkamer) te voorzien van camera's of opnameapparatuur, soms met behulp van tweerichtingsbewaking om de partner overdag thuis te spreken;
- tracking devices op mobiele telefoon of in auto (om bijvoorbeeld locatie te kunnen bepalen), al dan niet met medeweten van de partner;
- bijvoorbeeld shaming op sociale media, het (al dan niet stiekem) bekijken van zoekgedrag, mails op internet en social media (er bestaan bijvoorbeeld apps waarbij je ongezien kan inbreken op whatsapp), catfishing (opmaken van vals profiel door eigen partner om bijvoorbeeld partner te kunnen beschuldigen van ontrouw);
- De boodschap van controle richting slachtoffer staat hiermee ook centraal. Vernedering wordt hierdoor onderdeel van wat al een duidelijke grensovertreding is.

Autonomie beperken/ontzeggen en afhankelijkheid vergroten

dit kan zich uiten in:

Beperken van bewegingsvrijheid:

- niet toestaan dat je naar je werk of naar school gaat;
- het beperken van toegang tot vervoer;
- alle bewegingen volgen buitenshuis;
- toegang verkrijgen tot mobiele telefoon van de partner (en bijvoorbeeld ook wachtwoorden).

Het kan zich ook uiten door totale controle over de activiteiten in de thuissituatie, bijvoorbeeld het tijdstip van eten tot de wijze waarop toiletpapier moet hangen.

Versterking van traditionele genderrollen

Door scherp onderscheid te maken tussen de man/vrouw rollen in de relatie kan een claim worden gelegd op het kostwinnerschap om hierdoor de partner te dwingen om te zorgen voor het schoonmaken, koken en kinderopvang.

Financiële controle

Het beheersen van financiën is een manier om iemands vrijheid en vermogen om de relatie te verlaten te beperken. Financiële controle kan o.a. worden gedaan door:

- weinig geld beschikbaar te stellen, nauwelijks voldoende voor essentiële zaken, zoals voedsel of kleding;
- het beperken van toegang tot bankrekeningen;
- financiële middelen verbergen;
- voorkomen dat de partner over pasjes of creditcard beschikt;
- nauwlettend toezicht houden op de uitgaven.

Controle over gezondheid en lichaam

Dwingende controle kan ook gelden m.b.t. hoeveel de partner eet, slaapt of tijd doorbrengt in de badkamer. Er kan bijvoorbeeld van de partner worden verlangd dat deze na elke maaltijd calorieën telt of dat deze zich aan een strikt trainingsregime houdt of welke –of hoeveel– medicatie mag worden ingenomen, verplicht medicatie nemen voor niet bestaande stoornis, en of de partner naar de dokter mag gaan.

4. Psychologische manipulatie (gaslighting)

De pleger is erop uit het slachtoffer mentaal te ontreddezen. Dit probeert de pleger te bewerkstelligen door bij het slachtoffer twijfel te zaaien aan het eigen gezonde verstand. De pleger zal de werkelijkheid glashard ontkennen, of precies het tegendeel beweren van eerder door hem gedane uitspraken. Ze zullen manipuleren, liegen om hun zin te krijgen en je ervan te overtuigen dat je ongelijk hebt.

5. Uitschelden, vernederen en bekritisieren

Kwaadaardige opmerkingen, scheldwoorden en frequente kritiek zijn allemaal vormen van pestgedrag gericht op ondermijning van het zelfvertrouwen. Hierdoor heeft het slachtoffer de beleving onbelangrijk te zijn en tekort te schieten.

6. Jaloezie en chantage

Jaloezie kan een uiting zijn van dwingende controle. Bijvoorbeeld klagen over de hoeveelheid tijd die met familie en vrienden wordt doorgebracht, zowel online als offline. Dit is een manier om af te bouwen en het contact met de buitenwereld te minimaliseren, door het slachtoffer zich schuldig te laten voelen. Tevens kan de pleger zijn partner chanteren en zo dwingen om handelingen te doen of na te laten.

7. Kinderen tegen de partner opzetten (parental alienation)

Een pleger van intieme terreur kan de kinderen tegen zijn partner opzetten door hen te vertellen dat de ander een slechte ouder is of door de partner in het bijzijn van de kinderen te kleineren, wat het gevoel van machteloosheid bij het slachtoffer kan versterken.

8. Derden gebruiken of opzetten tegen de partner & misleiding

- Omstaanders, familie, vrienden worden mee ingezet in acties tegen de partner. Bijvoorbeeld in het verspreiden van geruchten en roddels, in het mee afwijzen of beschamen van de partner. Zij kunnen mee worden ingezet om contact met de partner mogelijk te maken.
- Denk hier aan rechtszaken, (valse) meldingen bij Veilig Thuis of politie, aan beïnvloeden van huisarts, schoolarts, coach of leerkracht of directie van school, burens, werkkring.

9. Seksuele dwang

Dit kan zich uiten door bijvoorbeeld eisen die gesteld worden aan de frequentie van seks of de handelingen tijdens de seks. Er kan bijvoorbeeld dwingend worden verzocht om seksuele foto's of video's te maken of geweigerd worden een condoom te dragen. De partner krijgt de boodschap dat ze zich aan zijn eisen en wensen dient te conformeren en dit anders grote gevolgen kan hebben.

10. Dreiging met suïcide of bedreigen kinderen of huisdieren

Als fysieke, emotionele of financiële bedreigingen onvoldoende werken kan worden geprobeerd de partner onder controle te krijgen door inzet van kinderen of huisdieren. Bijvoorbeeld door:

- dreiging zichzelf iets aan te doen;
- gewelddadige bedreigingen tegen de kinderen te uiten;
- dreigen de jeugdbescherming in te schakelen om te melden dat de partner haar kinderen verwaarloost of misbruikt terwijl dat niet het geval is;
- de partner intimideren door te dreigen met het nemen van belangrijke beslissingen over de kinderen zonder haar toestemming;
- dreigen de kinderen te ontvoeren of te doden
- dreigen het huisdier weg te doen of iets aan te doen.

Weet: intieme terreur stopt – vaak – niet bij verbreken relatie!

Na verbreken van de relatie kan het terreur voortduren door bijvoorbeeld stalking of inzet van vele juridische procedures.

Juist het verbreken

van de relatie kan leiden tot escalatie!

